

”Missä se nyt taas on, eiks opon kuulu olla täällä opiskelijoiden kanssa”

Opinto-ohjaajien näkemyksiä ja kokemuksia työstään ammatillisessa koulutuksessa

Kasvatustiede
pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö

Laatija:
Emilia Laine

13.5.2025
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä: Emilia Laine

Otsikko: ”Missä se nyt taas on, eiks opon kuulu olla täällä opiskelijoiden kanssa” Opinto-ohjaajien näkemyksiä ja kokemuksia työstään ammatillisessa koulutuksessa

Ohjaaja: Yliopistonlehtori Tarja-Riitta Hurme

Sivumäärä: 50 sivua, 4 liitesivua

Päivämäärä: 13.5.2025

Toisen asteen ammatillinen koulutus on kokenut viime vuosina merkittäviä muutoksia. Vuonna 2018 toteutettu ammatillisen koulutuksen reformi uudisti koulutuksen rakenteita ja toimintatapoja laajasti. Pian tämän jälkeen COVID-19-pandemia siirsi opetuksen pääosin etämuotoon, mikä vaikutti merkittävästi myös ohjaustyöhön. Viimeisimpänä, vuonna 2021 voimaan tullut oppivelvollisuuden laajentaminen 18 ikävuoteen toi mukanaan uusia velvoitteita koulutuksen järjestäjille ja laajensi opinto-ohjaajien tehtäväkenttää entisestään, muun muassa ohjauksen saatavuuden, seurannan ja tuen näkökulmista.

Tämä pro gradu- tutkielma tarkastelee oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksia ammatillisessa koulutuksessa työskentelevien opinto-ohjaajien näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää millaiseksi opinto-ohjaajat kokevat työnsä ammatillisessa oppilaitoksessa sekä miten lakiuudistus on vaikuttanut heidän työhönsä. Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus, jonka aineisto koostuu seitsemästä puolistrukturoidusta haastattelusta, jotka on kerätty keväällä 2023 haastatteleamalla opinto-ohjaajia (n=7) Varsinais-Suomen alueella toimivista perustason ammatillisista oppilaitoksista. Aineisto on analysoitu hyödyntämällä induktiivista sisällönanalyysia.

Tutkimuksen tulokset nostavat esiin opinto-ohjaajan työn laaja-alaisuuden sekä ne muutokset ja haasteet, joita oppivelvollisuuden laajentaminen on tuonut mukanaan. Opinto-ohjaajien mukaan opiskelija harvoin keskeyttää opintojaan, mikäli hän kiinnittyy koulutukseen ensimmäisen vuoden aikana. Samalla tuodaan esiin huoli nuorten hyvinvoinnista: monet opiskelijat kokevat ahdistusta ja psyykkistä kuormitusta, eivätkä ole vielä niin sanotusti koulukuntoisia toisen asteen opintojen alkaessa. Opinto-ohjaajien mukaan tukea tulisi saada enemmän jo ennen toiselle asteelle siirtymistä. Tämä tutkimus tarjoaa ajankohtaista ja tarpeellista tietoa ohjauksen nykytilasta ja toimii puheenvuorona kentällä toimivien asiantuntijoiden kokemuksille koulutus uudistuksen keskellä.

Avainsanat: Ammatillinen koulutus, opinto-ohjaaja, opinto-ohjaus, oppivelvollisuus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Oppivelvollisuus Suomessa	7
2.1	Oppivelvollisuuden synty ja kehitys	7
2.2	Viimeisin uudistus	8
3	Opinto-ohjaus	10
3.1	Ohjauksesta	10
3.2	Opinto-ohjauksesta	11
3.3	Ohjausteorioita	12
3.4	Opinto-ohjaus Suomessa	13
4	Opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa	15
4.1	Ohjattavat	15
4.2	Hyvän ohjauksen kriteerit	16
4.3	Opinto-ohjaus käytännössä	16
4.4	Opinto-ohjauksen kehittämishanke	20
5	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	21
6	Tutkimuksen toteutus	22
6.1	Tutkimukseen osallistujat	22
6.2	Aineiston keruu ja kuvaus	23
6.3	Aineiston analyysi ja käsittely	25
7	Tutkimustulokset	28
7.1	Opinto-ohjaajan työn kokonaisuus ammatillisessa koulutuksessa	28
7.1.1	Opinto-ohjaajan työn sisältö ja tehtäväkokonaisuus	29
7.1.2	Työn arvot, periaatteet ja ohjausote	33
7.1.3	Työn rakenteet ja reunaehdot	35
7.1.4	Ohjauksen saatavuus ja saavutettavuus	37
7.1.5	Opiskelijaryhmien moninaisuus ja yksilölliset tarpeet	38
7.1.6	Opinto-ohjaajan työssäjaksaminen ja saatu tuki	39
7.2	Oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksia opinto-ohjaajan työhön	42
7.2.1	Muutokset työtehtävissä ja työn sisällöissä	43

7.2.2	Hallinnollinen ja rakenteellinen kuormitus	43
7.2.3	Opiskelijälähtöiset haasteet	44
7.2.4	Resurssit ja koulutuksen rakenteet	45
7.2.5	Kokemukset lakiuudistuksen toteutuksesta	46
8	Pohdinta	49
9	Luotettavuus ja eettisyys	53
	Lähteet	55
	Liitteet	60
	Liite 1. Haastattelurunko	60
	Liite 2. Tietosuojailmoitus	61

1 Johdanto

Elokuussa 2021 voimaan astunut viimeisin oppivelvollisuuden laajentamista koskeva muutos merkitsee sitä, että oppivelvollisuus ulottuu pääsääntöisesti 18 ikävuoteen saakka. Uuden oppivelvollisuuslain (1214/2020) mukaan kaikki peruskoulutuksen päättävät nuoret velvoitetaan hakeutumaan toisen asteen koulutukseen. Tämä lakiuudistus näkyy erityisesti toisen asteen opinto-ohjaajien työssä, vaikuttaen muun muassa tehostettuun ohjaukseen sekä tiettyihin hallinnollisiin tehtäviin, kuten oppivelvollisuuden seurantaan ja valvontaan.

Harjula kollegoineen (2021) näkevät ohjauksen keinona edistää koulutuksellista tasa-arvoa tarjoamalla kaikille nuorille tukea ja tietoa urasuunnitteluun sekä pyrkimyksenä kaventamaan perhetaustan tai muun lähtökohdan kaventamia eroja. Lähtökohtien tasoittamiseen esimerkiksi laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017, 61 §) määritellään jokaisen opiskelijan oikeus sekä henkilökohtaiseen että muuhun opintoihin liittyvään ohjaukseen tarpeen mukaan. Humaliston ym. (2024) mukaan ohjauksesta vastaa koulutuksen järjestäjä ja sitä toteuttaa opinto-ohjaaja yhteistyössä opettajien ja ryhmäohjaajien kanssa. He korostavat ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajan olevan alansa asiantuntija, jonka työssä yhdistyy sekä koulutuksellinen että opiskelijälähtöinen tuki.

Tämän tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli selvittää, millä tavalla oppivelvollisuuslain uudistukset ovat vaikuttaneet opinto-ohjaajan työhön ammatillisissa oppilaitoksissa Varsinais-Suomen alueella. Sen lisäksi, että raportissa tarkastellaan lakiuudistuksen vaikutuksia opinto-ohjaajan työhön, kuvataan myös, millaista opinto-ohjaajan työ on ammatillisessa oppilaitoksessa opinto-ohjaajan omasta näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään aiempia teoreettisia näkökulmia opinto-ohjauksen tehtävistä, mutta painopiste on opinto-ohjaajien omissa kokemuksissa ja näkemyksissä lakiuudistuksen tuomista muutoksista.

Vuoden 2018 alussa voimaan tullut ammatillisen koulutuksen reformi uudisti myös koko koulutusjärjestelmää. Valtiontalouden tarkastusvirasto (2021) kuvaa uudistuksen koskeneen sekä nuoria että aikuisia yhdistäen aikaisemmat lait ja laajentaen muutoksia rahoitukseen, ohjaukseen, tutkintoihin sekä koulutuksen toteuttamiseen. VTV:n mukaan reformin tavoitteena oli parantaa osaamisperusteisuutta, asiakaslähtöisyyttä sekä yksilöllisiä opintopolkuja entistä paremmin. Pursiaisen (2016) mukaan opiskelijalle laaditaan aina henkilökohtainen opintopolku, työpaikalla tapahtuvaa oppimista on laajennettu ja opinnot voivat sisältää oppisopimuksia tai koulutussopimuksia. Hänen mukaansa reformin taustalla ovat muuttuvat osaamistarpeet ja

teknologinen kehitys, jotka vaativat aiempaa joustavampaa ja jatkuvasti kehittyvää koulutusta. Pursiainen kuvaa, että reformin tavoitteena on vähentää opintojen keskeyttämistä, varmistaa koulutustakuu ja edistää resurssien tehokasta käyttöä.

Ammattikoulutuksen reformi, Ukrainan sota sekä COVID-19-pandemia ovat olleet suuria tekijöitä, jotka ovat muokanneet opinto-ohjaajien työtä lähivuosina, joten voi olla haastavaa erottaa, mitkä muutokset ovat suoraan seurausta oppivelvollisuuden laajentamisesta ja mitkä muista taustalla olevista tekijöistä. Tämä tutkimus kuitenkin keskittyy erityisesti oppivelvollisuuden laajentamisen lakiuudistuksen tuomiin muutoksiin opinto-ohjaajan työssä. Tutkimuksessa pyritään kuvaamaan, miten lakiuudistus on vaikuttanut opinto-ohjaajien tehtäviin ja työskentelytapoihin ja samalla tarkastellaan laajemmin, mitä opinto-ohjaajan työ nykyisin pitää sisällään.

Oppivelvollisuuden laajentaminen astui voimaan vuonna 2021, mutta sen vaikutuksista opinto-ohjaajien työhön on toistaiseksi saatavilla melko vähän tutkimustietoa. Tämä tutkimus vastaa tähän tiedontarpeeseen tarkastelemalla, miten lakiuudistus on vaikuttanut ohjauksen käytäntöihin ja opinto-ohjaajien rooliin. Oppivelvollisuuden laajentaminen on tullut voimaan täysimääräisesti vasta vuonna 2024, jolloin kaikilla toisen asteen koulutuksen vuosiluokilla on oppivelvollisia opiskelijoita (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021). Näin ollen tutkimuksen ajankohtaisuus ja uutuusarvo korostuvat erityisesti juuri nyt.

Tässä tutkimuksessa tullaan käyttämään käsitteitä oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvä lakiuudistus, opinto-ohjaus ja opinto-ohjaaja. Erilaisia toisen asteen ammatillisia oppilaitoksia, kuten ammattiopistoa tai ammattikoulua ei tässä raportissa erotella toisistaan, vaan niitä kuvataan käsitteellä ammatillinen oppilaitos tai ammatillinen koulutus.

2 Oppivelvollisuus Suomessa

Tässä luvussa esitellään lyhyesti suomalaisen oppivelvollisuuden kehityskaarta ja kuvataan sen muotoutumista ennen viimeisintä lakiuudistusta. Lisäksi kuvataan vuoden 2021 voimaan tullutta oppivelvollisuuden laajentamista ja sen tavoitteita. Luvun tarkoituksena on lyhyesti antaa taustaa oppivelvollisuudesta ja jäsentää niitä muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet erityisesti toisen asteen koulutuksen kenttään.

2.1 Oppivelvollisuuden synty ja kehitys

Ahonen (2021) kuvaa suomalaisen koulutuspolitiikan murrosta, jolloin vuosien poliittisen pohdinnan ja keskustelujen jälkeen vuonna 1921 Suomessa säädettiin laki, joka velvoitti kaikki 7–12-vuotiaat lapset koulunkäyntiin. Ahosen mukaan oppivelvollisuuden taustalla oli tavoite sivistää kansaa ja tarjota jokaiselle lapselle yhtäläiset mahdollisuudet oppimiseen riippumatta heidän perhetaustastaan tai asuinpaikastaan. Hän kuvaa oppivelvollisuuslain edeltävää aikaa, jolloin jopa viidennes lapsista jätti koulunsa kesken, mikäli sitä alun perin koskaan aloittikaan. Ahosen mukaan uuden lain voimaantulon jälkeen lähes jokainen suomalainen lapsi kävi koulua kuusi luokkaa. Hän kuvaa oppivelvollisuuden jättäneen tuolloin ulkopuolelleen kuitenkin kaikkein heikoimmissa olosuhteissa olevat lapset, kuten sairaat ja vammaiset sekä ”säällittävistä oloista” tulevat lapset. Ahonen tuo esiin uuden oppivelvollisuuslain edellyttäneen kuntia tukemaan vähävaraisia perheitä koulumatka-, vaate- ja ruokakustannusten osalta ja vaikka oppivelvollisuuden tavoitteena oli lisätä tasa-arvoa, se Ahosen mukaan osaltaan tahattomasti luokitteli kansalaiset maksukykyisiin ja köyhiin. Useimmiten hyväosainen vähemmistö jatkoi opintojaan oppikoulussa ja maaseutulaisten opinnot jäivät usein kansakouluun, koska suoraan sieltä ei ollut helppoa hakeutua ammattikoulutukseen ja näin ollen suurimmalla osalla suomalaista väestöä ei ollut ammattitutkintoa, kuvaa Ahonen.

Ahonen (2021) nostaa esiin myös toisen maailmansodan jälkeisen tilanteen Euroopassa, jolloin kaikille lapsille haluttiin taata samanlaiset koulutusmahdollisuudet, minkä myötä seuraava merkittävä oppivelvollisuuden laajennus tapahtui Suomessa vuonna 1968, jolloin voimaan tullut peruskoulu-uudistus laajensi oppivelvollisuuden 16 ikävuoteen asti ja sitä myötä yhtenäiskoulu oli kaikille lapsille maksuton ja yhtäläinen. Uudistusta edesauttoi hänen mukaansa se, että Britanniassa oli otettu jo 40-luvun lopulla käyttöön maksuton kymmenvuotinen koulu ja muissa Pohjoismaissa oli 50-luvulla myös yleisenä yhdeksänvuotinen peruskoulu. Ahonen kuvaa suomalaisen yhteiskunnan ja talouden hurjaa muodonmuutosta, jonka

johdosta noin kolmannes Suomen väestöstä muutti maalta kaupunkiin lisääntyneen teollisuuden ja kaupan perässä, jolloin koulutustarpeidenkin huomattiin muuttuneen ja vaativan uudistamista.

2.2 Viimeisin uudistus

Oppivelvollisuuden uusimmasta laajentamisesta päätettiin Sanna Marinin hallitusohjelmassa. Tasavallan presidentti vahvisti uuden oppivelvollisuuslain 30.12.2020, joka tuli pääosin voimaan jo 1.1.2021 ja muilta osin 1.8.2021 (Granbom-Herranen, 2021). Viimeisimmän uudistuksen mukaan oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta ja jatkuu siihen asti, kunnes nuori täyttää 18 vuotta tai suorittaa toisen asteen tutkinnon (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 2 §). Ahonen (2021) tiivistää perusopetuksen osalta oppivelvollisuuden tarkoittavan sitä, että jokaisen lapsen on osallistuttava perusopetukseen, joka kattaa vuosiluokat 1–9. Hänen mukaansa tämä takaa jokaiselle lapselle yhtäläisen mahdollisuuden oppia niin sanotut perusvalmiudet, kuten lukemisen-, kirjoittamisen- ja laskemisen taidot sekä laajemman yleissivistyksen. Toisen asteen osalta oppivelvollisuus tarkoittaa sitä, että peruskoulun jälkeen nuoren on jatkettava opintojaan joko lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa tai muussa toisen asteen koulutuksessa: lukiokoulutuksen suorittaminen ja siihen liittyvän ylioppilastutkinnon tekeminen tai ammatillisen perustutkinnon tai ammattitutkinnon suorittaminen (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 10 §). Oppivelvollisuus lain (1214/2020) mukaan oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai on hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnon, ammatillisen tutkinnon tai vastaavan ulkomaisen koulutuksen.

Ahonen (2021) sekä Jahnukainen (2021) tuovat esiin oppivelvollisuuden täyttämisen mahdollisuuden nivelvaiheen koulutuksessa, kuten tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa (TUVA) tai kansanopistojen oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa, mikäli nuorella ei ole vielä valmiuksia siirtyä suoraan toisen asteen tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Heidän mukaansa vaativaa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat taas voivat suorittaa oppivelvollisuuttaan työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa. He myös kuvaavat, että maahanmuuttajataustaiset oppivelvolliset, joilla ei ole riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa, voivat täyttää oppivelvollisuutensa aikuisten perusopetuksessa tai maahanmuuttajille tarkoitettussa kansanopistojen koulutusohjelmissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM, 2020) korostaa, että lakiuudistuksen tavoitteena on varmistaa, että jokainen nuori saa vähintään toisen asteen tutkinnon, mikä parantaa heidän työ-

listymismahdollisuuksiaan sekä ehkäisee sitä kautta syrjäytymistä. Ministeriön mukaan oppivelvollisuuden laajentamisella pyritään myös osaksi edistämään koulutuksellista tasa-arvoa sekä varmistamaan, että jokaisella nuorella on mahdollisuus hankkia tarvittavat tiedot ja taidot menestyäkseen yhteiskunnassa.

Yhteiskunta tukee nykyistä oppivelvollisuutta erilaisilla palveluilla, kuten koulutuksen maksuttomuudella oppivelvollisuuden piirissä, kouluterveydenhuollolla, erityisopetuksella sekä oppilashuollon palveluilla, jotta kaikki oppilaat saavat tarvitsemansa tuen koulutiellään. Toisen asteen opetuksen maksuttomuus pitää sisällään sekä opetuksen että siihen tarvittavat oppimateriaalit ja välineet, joista vastuu on viime kädessä koulutuksen järjestäjällä (esim. Oppivelvollisuuslaki 1214/2020).

Lakiuudistus osaltaan myös osallistaa aiempaa enemmän opiskelijoiden huoltajia, koska oppivelvollisella opiskelijalla on velvollisuus osallistua opetukseen säännöllisesti, ellei poissaoloon ole painavaa perusteltua syytä (esim. Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 94 §) jolloin oppivelvollisen opiskelijan huoltajilla on vastuu huolehtia huollettavansa oppivelvollisuuden suorittamisesta (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 9 §) ja näin ollen seurata huollettavan koulunkäyntiä koululaitoksen lisäksi.

3 Opinto-ohjaus

Tässä luvussa avataan ohjauksen ja opinto-ohjauksen käsitteitä, mitä ne tarkoittavat sekä miten ne eroavat toisistaan. Tämän jälkeen esitellään joitain keskeisiä ohjausteorioita, joita hyödynnetään opinto-ohjauksessa. Lopuksi kuvataan lyhyesti opinto-ohjauksen kehitystä ja taustaa suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

3.1 Ohjauksesta

Marjokorven (2022) mukaan ohjaus ei ole vain yksi tieteenala, vaan siihen liittyvää tutkimusta tehdään useilla eri aloilla, kuten kasvatustieteissä, psykologiassa ja sosiaalityössä. Hän huomauttaa, että ohjausta voi siis tarkastella monista eri näkökulmista ja konteksteista, mutta yleisesti ohjauksella tarkoitetaan yksilön tukemista hänen päätöksenteossaan, suunnan löytämisessä sekä oman elämän jäsentämisessä. Onnismaa (2007) puolestaan kuvaa ohjausta laajalaiseksi elämänsuunnittelun menetelmäksi, jossa keskeistä on ohjattavan huomioiminen, kunnioittaminen ja ajan antaminen ohjattavalle. Samansuuntaisia näkökulmia löytyy myös Kauppisen (2010) kehittämishankeraportista, jossa hän tarkasteli opinto-ohjauksen kehittämistarpeita Turun ammattikorkeakoulussa. Kauppisen raportin mukaan opiskelijat toivoivat ohjaukselta erityisesti kannustavuutta, henkilökohtaisuutta ja riittävästi aikaa yksilölliselle kohtaamiselle. Hänen mukaansa yleinen ohjaus nähdään palveluna, johon voi kuulua ohjaus, neuvonta sekä tiedottaminen. Onnismaa (2007) lisäksi korostaa ohjaustyön ammatillisuutta ja sen merkitystä työmenetelmänä, jossa ohjattavalle tarjotaan tukea ja apua tämän oman elämän ja uran rakentamisessa.

Suomen kielessä ohjauksen käsite on monitasoinen ja sen määrittely voi olla haastavaa. Marjokorven (2022) mukaan suomalaisessa kontekstissa ohjauksen käsite on suppeampi verrattuna esimerkiksi englanninkielisiin termeihin, kuten counselling, guidance, advising, supervising, coaching, tutoring, mentoring ja facilitating. Hän tuo esiin, että nämä käsitteet ilmentävät ohjauksen monimuotoisuutta ja eri lähestymistapoja, jotka voivat vaihdella eri maissa ja kulttuureissa. Ohjauksen käytännöt riippuvat vahvasti siitä, millaisessa ympäristössä ja tarkoituksessa ohjausta annetaan (esim. Onnismaa, 2007). Tämän vuoksi ohjauksen käsitteen määrittely on monimerkityksellistä eikä se ole yksiselitteistä.

Opinto-ohjaus, jota kouluissa toteutetaan, on vain yksi osa laajempaa ohjauskenttää. Tässä tutkimuksessa keskitytään erityisesti opinto-ohjaukseen, joka on koulujen tarjoama ohjausmuoto ja jolla on omat erityispiirteensä ja käytäntönsä, myös kouluasteesta ja koulutalosta riippuen (ks. luku 3.2).

3.2 Opinto-ohjauksesta

Suomessa opintojen ohjaus on jokaisella kouluasteella tarjottava palvelu, johon oppilailta ja opiskelijoilta on lakisääteinen oikeus (Jokio ym., 2024). Opinto-ohjausta antaa pääasiassa siihen koulutettu asiantuntija (opinto-ohjaaja), joka työskentelee osana koulun henkilökuntaa. Opinto-ohjaus voi sisältää yksilö-, ryhmä- tai luokkaohjausta sekä tukea opiskelutaitoihin, urasuunnitteluun sekä työelämään tutustumiseen. Opinto-ohjauksen sisällöt vaihtelevat hieman koulutusasteen mukaan, mutta ohjauksen tavoitteena on aina tukea opiskelijaa oman opintopolun sekä tulevaisuuden suunnitelmien rakentamisessa (esim. Numminen ym., 2002). Tässä tutkimuksessa käytetään vain käsitettä opinto-ohjaus, joka saattaa sisältää osin myös oppilaanohjauksen käsitteen (perusasteella tapahtuvaa opon antamaa ohjausta).

Suomessa kouluissa toteutettava opinto-ohjaus on tiiviisti sidoksissa opetussuunnitelmiin ja koulutuksen rakenteisiin. Marjokorpi (2022) painottaa, että vaikka esimerkiksi kansainvälisesti puhutaan student counsellingista tai career guidance-palveluista, ne eivät täysin vastaa suomalaista opinto-ohjausta. Kansainvälinen Euroguidance (2024) -verkosto on koonnut kattavaa tietoa eri Euroopan maiden opinto-ohjauksesta, joka voi olla melko erilaista eri maissa, jopa jo Pohjoismaidenkin sisällä, verraten esimerkiksi Tanskaan, jossa opinto-ohjaus ei ole sidottu pelkästään oppilaitokseen tai yhteen opinto-ohjaajaan, vaan siellä opinto-ohjausvastuu jakautuu usealle eri toimijalle. Verkoston mukaan tanskalaisessa peruskoulussa opettajat vastaavat suurelta osin ohjauksen toteutuksesta, erityisesti työelämävalmiuksia ja koulutuspolkuja koskevassa sisällössä. Verkosto kuvaa koulujen tekevän yhteistyötä esimerkiksi nuorten ohjausyksiköiden kanssa, jotka tarjoavat tukea yläkouluikäisille, kun taas toisella asteella oppilaitokset itse järjestävät opiskelijoille ohjausta, mutta voivat päättää kuka ohjausta antaa ja millä tavalla; ohjausta voidaan toteuttaa ryhmä- tai yksilömuotoisena ja ohjausta voi olla antamassa opettajia, erilaisia mentoreita tai ulkopuolisia asiantuntijoita, kuten opinto- ja uraohjausorganisaatio Studievalg Danmarkin ohjaajat. Lisäksi verkoston mukaan Tanskassa toimii monipuolinen sähköinen ohjausjärjestelmä, jonka kautta opiskelija saa ohjausta myös iltaisin ja viikonloppuisin esimerkiksi chatin kautta tai puhelimitse.

3.3 Ohjausteorioita

Ohjausteorioita on useita, jopa satoja (Lairio ym., 2001). Niissä voi olla paljon yhtäläisyyksiä, mutta melko suuria erojakin. Alla esitellään muutama ajankohtainen ja merkittävä ohjausteoria, jotka ovat sellaisenaan tai mukailten käytössä suomalaisessa opinto-ohjauksessa.

Konstruktivistinen ohjaus perustuu ajatukseen, että ohjattava rakentaa ymmärrystään omista kokemuksistaan lähtöisin (Peavy 1999). Ohjauksessa hyödynnetään opiskelijan aiempaa elämän- ja urakokemusta, jotta hänen valintojaan ja päätöksiään voidaan tukea yksilöllisesti ja merkityksellisesti (Zaher, 2019). Tavoitteena ei ole tarjota valmiita vastauksia opiskelijalle, vaan auttaa häntä jäsentämään omia ajatuksiaan ja löytämään sitä kautta itselleen sopivia ratkaisuja. Branimir kollegoinee (2019) korostavat, että ohjauksessa on tärkeää huomioida myös ohjattavan omat arvot sekä elämänroolit. Niiden välinen vuorovaikutus vaikuttaa siihen, millaisia opinto- ja uravalintoja opiskelija pitää itselleen mielekkäinä ja mahdollisina.

Murphy (2022) kuvaa ratkaisukeskeisen ohjauksen eroavan perinteisistä ohjausmenetelmistä erityisesti ajankäytön ja lähestymistavan osalta. Hänen mukaansa ratkaisukeskeisessä ohjauksessa keskitytään opiskelijan resursseihin, vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin sen sijaan, että pyritään löytämään ja käsittelemään ongelmia tai haasteita. Murphyn mukaan ratkaisukeskeinen ohjaus kohdistetaan ajanjaksoihin ja tilanteisiin, joissa haasteita ei ole juurikaan tai ne ovat vähäisiä, jolloin voidaan keskittyä positiivisiin, eteenpäin vieviin asioihin, tavoitteena vahvistaa opiskelijan itsevarmuutta ja kykyä löytää ratkaisuja omiin haasteisiinsa. Kuten taulukosta 1 on nähtävissä, ratkaisukeskeinen ohjaus korostaa myönteistä ja tulevaisuuteen suuntautuvaa näkökulmaa ja tukee opiskelijaa luomaan konkreettisia ja saavutettavissa olevia tavoitteita.

Vahvuusperustaisen ohjauksen tarkoituksena on vahvistaa opiskelijan tietämystä hänen omista vahvuuksistaan ja vahvistaa sitä kautta opiskelijan psykologista pääomaa. Katajiston (2023) kuvausta laajasta vahvuusnäkemyksestä voidaan käyttää apuna siihen, että sekä opiskelija itse että ohjaaja voi tunnistaa ja sanoittaa opiskelijan vahvuuksia sekä mielenkiinnon kohteita. Hänen mukaansa tämän myötä opiskelijan itseluottamus vahvistuu, opiskelija on motivoituneempi panostamaan koulunkäyntiinsä sekä on valmiimpi tekemään päätöksiä tulevaisuutensa ja mahdollisten jatko-opintojen suhteen.

Taulukko 1

Ohjausteorioiden painopisteet ja vahvuudet (mukaillen Katajisto, 2023; Lairio ym., 2001; Murphy, 2022; Peavy, 1999; Peavy, 2000)

Ohjausteoria	Painopiste	Ohjattavan rooli	Ohjaajan rooli	Vahvuus
Kognitiivinen	Ajattelun selkiyttäminen	Ajattelija	Peilaaja, jäsentäjä	Tiedon käsittelyn tukeminen
Konstruktivistinen	Merkityksien rakentaminen kokemuksista	Oppija, kokija	Ohjausprosessin tukija	Yksilöllisen ymmärryksen rakentaminen
Ratkaisukeskeinen	Tavoitteet ja onnistumiset	Tulevaisuuteen suuntautuva	Mahdollistaja, kannustaja	Nopeasti eteenpäin vievä, käytännöllinen
Sosiodynaaminen	Kokonaisvaltainen elämäntilanne	Yhteiskunnan jäsen	Verkottaja, tuki	Huomioi taustat, tilanteen ja ympäristöt laajasti
Vahvuusperustainen	Omat kyvyt ja voimavarat	Osaaja	Tunnistamisen tukija	Itsetunnon ja motivaation vahvistaminen

3.4 Opinto-ohjaus Suomessa

Honkanen (2006) kuvaa suomalaisen opinto-ohjauksen kehittymisen olleen tiiviisti sidoksissa yhteiskunnallisiin muutoksiin, työelämän murrokseen sekä koulutuspoliittisiin linjauksiin. Hänen mukaansa modernin koulutusjärjestelmän monimutkaistuminen ja opiskelijoiden yksilölliset opintopolut ovat lisänneet tarvetta ohjaukselle, joka tukee nuoria yhä moninaisemmissa siirtymissä opintojen ja työelämän välillä. Käytännössä toisen asteen koulutuksen uudistukset, kuten opintojen kurssimuotoistuminen, valinnaisuuden lisääntyminen, hyväksi lukeminen ja jatkuva haku ovat synnyttäneet Nummisen ym. (2002) mukaan uusia vaatimuksia ohjauksen saatavuudelle ja laadulle. Siksi oppilaitokset ovat heidän mukaansa kehittäneet yksilöllisiä opintopolkuja, joissa opiskelijan tukena ovat henkilökohtaiset suunnitelmat (HOPS, HOKS: Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelma jne.). Näiden muutosten myötä opinto-ohjauksen asema koulun arjessa on vahvistunut ja monipuolistunut (Koski, 2015). Harjulan ym. (2024) mukaan viime vuosina elinikäisen ohjauksen ajattelu on vahvistunut. Heidän mukaansa ohjausta ei enää nähdä vain nuoruusvuosien vaiheiden tukemisena, vaan osana koko elämänsä oppimista sekä työelämäsiirtymiä. Tämä näkyy esimerkiksi Elontilan ”Elinikäisen ohjauksen kansallisessa arvioinnissa 2023–2024”.

Koski (2015) kuvaa historiaa suomalaisen opinto-ohjauksen institutionaalisesta kehityksestä, joka alkoi 1960-luvulla, jolloin ns. Poijärven komitea esitti ensimmäisen kerran ajatuksen erillisen, koulutetun opinto-ohjaajan roolista jokaisessa koulussa. Hän korostaa, että vaikka alkuvaiheessa ohjauksen järjestämisvastuu oli pitkälti koulun rehtoreilla, opinto-oh-

jauksen asema vakiintui nopeasti ja jo 1970-luvun alussa opinto-ohjaukselle luotiin oma opetussuunnitelma ja ”Oppilaan ohjaus” -niminen aine sijoitettiin osaksi peruskoulun tuntijakoa. Opinto-ohjaajien ammattikunnan järjestäytyminen alkoi Kosken mukaan vuonna 1972, kun Opinto-ohjaajat ry perustettiin tukemaan alan kehitystä ja ammatillista identiteettiä. Hän tuo esiin alan sukupuolijakauman huomattavaa muutosta: 1970-luvulla opinto-ohjaajat olivat pääosin miehiä, kun taas 2000-luvulle tultaessa naisten osuus oli kasvanut enemmistöksi.

4 Opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa

Opinto-ohjaajan työ on monipuolinen kenttä, joka sisältää erilaisia ohjaustilanteita sekä yhteistyötä erilaisten verkostojen kanssa (Toikka & Mustonen, 2011). Numminen kollegoineen (2002) kuvaa opinto-ohjaajan työn sisältävän sekä opiskelijan yksilöllistä tukemista että osallistumista oppilaitoksen ohjaus-, kehittämis- ja opiskeluhoitotyöhön. Heidän mukaansa yksilöohjaus on keskeinen osa ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaajan työtä, jossa pyritään tukemaan opiskelijan opintojen etenemistä, hyvinvointia sekä urasuunnittelua. Lisäksi he kuvaavat opinto-ohjaajan toimivan tiiviissä yhteistyössä oppivelvollisten opiskelijoiden huoltajien, opettajien, opiskeluhoitajien toimijoiden sekä muiden sidosryhmien kanssa. Verkostoyhteistyö korostuu erityisesti silloin, kun opiskelijalla on laajempia tuen tarpeita.

4.1 Ohjattavat

Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajan ohjattavien opiskelijoiden kohderyhmä voi olla hyvinkin monipuolinen. Ohjauksen kohderyhmät voivat koostua oppivelvollisista, aikuisista (ei oppivelvollisista), erityisen tai tehostetun tuen opiskelijoista, maahanmuuttajista jne. Ohjattavien määrä voi riippua siitä, mistä koulutusala opinto-ohjaaja vastaa, onko opinto-ohjaajan vastuulla yksi tai monta koulutusala tai esimerkiksi TUVA. Ohjattavien määrä vaihtelee koulutalojen ja koulutusalojen sisällä, mutta myös vuodenvaihteen mukaan, koska reformin myötä opiskelijat voivat aloittaa opinnot tai vastaavasti valmistua opinnoistaan missä tahansa kohtaa lukuvuotta.

Kettusen ym. (2023) mukaan vuonna 2022 ammatillisissa oppilaitoksissa opinto-ohjaajien vastuulla oleva opiskelijamäärä vaihteli 212–701 ohjattavan väliltä keskiarvon ollessa keskimäärin 412 ohjattavaa per opinto-ohjaaja. Vastaavasti lukuvuonna 2000–2001 ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajalla oli ohjattavia keskimäärin 275 opiskelijaa (Numminen ym., 2002). Kettusen ym. (2023) selvityksessä mukana olleista 13 ammatillisesta oppilaitoksesta eduskunnan sivistysvaliokunnan 6/2002 asettama tavoite, jonka mukaan yhdellä opinto-ohjaajalla tulisi olla enintään 250 opiskelijaa, toteutui viidessä oppilaitoksessa. Sen sijaan Suomen opinto-ohjaajat ry:n ja OAJ:n tiukempi suositus 1:200 ei toteutunut Kettusen ym. mukaan yhdessäkään tarkastelluista oppilaitoksista.

4.2 Hyvän ohjauksen kriteerit

Hyvän ohjauksen kriteerit tarjoavat selkeän viitekehyksen sille, millaista laadukkaan opinto-ohjauksen tulisi olla muun muassa ammatillisessa koulutuksessa. Koska opinto-ohjaajien työn tavoitteena on tukea muun muassa opiskelijoiden yksilöllisiä urapolkuja, arjentaitoja sekä koulutuksellista tasa-arvoa, on tärkeää tarkastella ohjauksen laatuvaatimuksia myös tämän tutkimuksen yhteydessä. Hyvän ohjauksen kriteereitä tarkastellaan ja päivitetään aina tarvittaessa. Esittelen seuraavaksi Opetushallituksen (2023) julkaiseman Hyvän ohjauksen kriteerit, jotka auttavat ymmärtämään millaisia suosituksia ohjaustyölle asetetaan nykyisessä koulutus-kentässä, tässä pääasiassa ammatillisen koulutuksen näkökulmasta:

Kuvio 1

Hyvän ohjauksen 8 kriteeriä (mukaiillen Opetushallitus, 2023)

Ohjaus huomioi opiskelijan kokonaistilanteen	• Ohjauksen tulee huomioida opiskelijan koko elämäntilanne sekä tukea opiskelijan osallisuuden vahvistumista sekä opiskelijan omaa tavoitteiden asettelua.
Ohjauksen opiskelijälähtöisyys ja vuorovaikutteisuus	• Ohjauksen tulee huomioida opiskelijan yksilölliset tarpeet, tavoitteet ja elämäntilanne, tukien hänen henkilökohtaista opintopolkuaan.
Ohjauksen saavutettavuus ja monikanavaisuus	• Ohjaajien tulee olla ammattitaitoisia, jotta he voivat tarjota ajankohtaista ja relevanttia ohjausta opiskelijoille, kuten hyödyntää eri ohjausmuotoja opiskelijan tarpeet huomioiden tai toteuttaa ohjausta tarvittaessa niin lähi- kuin etäohjauksena.
Ohjauksen monialainen yhteistyö	• Tehokas ohjaus edellyttää yhteistyötä eri toimijoiden, kuten opettajien, opiskeluhoiton, työelämän sekä muiden sidosryhmien kanssa.
Ohjauksen tasavertaisuus, tasa-arvoisuus sekä eettinen kestävyys	• Ohjauspalveluiden tulee olla kaikkien opiskelijoiden saatavilla riippumatta heidän asuinpaikastaan, taustastaan tai elämäntilanteestaan.
Ohjauksen tukeminen siirtymävaiheen yhteistyössä	• Ohjauksen tulee olla johdonmukaista ja tukea opiskelijaa eri siirtymävaiheissa, kuten perusopetuksesta toiselle asteelle tai työelämään siirtymässä.
Ohjaus tukee opiskelijan urasuunnittelutaitoja	• Ohjaus tukee opiskelijan elinikäisen oppimisen taitoja sekä mahdollistaa realistisen urasuunnitelman luomisen.
Ohjauksen tavoite edistää vaikuttavaa työelämäyhteistyötä	• Ohjaus tukee opiskelijan työelämävalmiuksien ja -taitojen kehittymistä sekä mahdollistaa opiskelijan laaja-alaisen tutustumisen oman alan työkenttään sekä yrittäjyyteen.

4.3 Opinto-ohjaus käytännössä

Ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjaus kuuluu lakisääteisesti opiskelijan oikeuksiin (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017). Ohjausta tarjoaa koulutettu opinto-ohjaaja yhdessä muun henkilöstön kanssa ja sen tehtävinä on muun muassa seurata opintojen etene- mistä, poissaoloja sekä tukea HOKS-prosessia. Opinto-ohjaaja tekee laajalti yhteistyötä vas- tuuopettajien, erityisopettajien ja muun koulun henkilökunnan kanssa sekä osallistuu opiskeli- jan tukemiseen eri tilanteissa ja verkostoissa. Ohjaus onkin osa laajempaa opiskeluhoiltoa ja se kytkeytyy moniin oppilaitoksen toimintoihin. Opinto-ohjaajan roolissa yhdistyvät asiantun- tijuus, vuorovaikutustaidot sekä kyky hahmottaa opiskelijan polkua kokonaisvaltaisesti ja työ- hän kuuluu niin ura- ja koulutusvalintojen ohjaamista, kuin arjen pulmien ratkaisemista.

(esim. Numminen ym., 2002). Alla olevaan taulukkoon 2 on koottu keskeisiä toisen asteen opinto-ohjaajan työtehtäviä aiemmilta vuosilta ennen viimeisintä lakiuudistusta.

Taulukko 2

Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen osa-alueita mukailten (Numminen, 2002; Toikka & Mustonen, 2012)

Osa-alue	Sisältö
Kasvatuksellinen ohjaus	<ul style="list-style-type: none"> • käytöstavat sekä yhteistyötaidot • oma-aloitteisuus, aktiivisuus ja itseohjautuvuus • ammattialan etiikan tunteminen • ammatillinen identiteetti • elämänhallintataidot ja aikuisuuteen kasvu
Oppimisen ohjaus	<ul style="list-style-type: none"> • ryhmäytyminen • oppimaan oppiminen ja opiskelutaidot • tutkinnon sisällöt ja tavoitteet • aiemman osaamisen hyödyntäminen • henkilökohtainen opiskelusuunnitelma • itsearviointi ja reflektio • tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen hakeminen
Uravalinnan ohjaus	<ul style="list-style-type: none"> • koulutustarjonta • ammattialat • työelämän vaatimukset • työelämään tutustuminen • kansainväliset työmarkkinat • yrittäjyys • urasuunnitelma • työnhaku ja työelämään siirtyminen • jatko-opinnot
Verkostot	<ul style="list-style-type: none"> • opiskelijahuolto • oppilaitoksen henkilökunta • ulkopuoliset asiantuntijat • nivelvaiheen henkilökunta ja opinto-ohjaajat • työ- ja elinkeinoelämä
Ammattitaidon ylläpito	<ul style="list-style-type: none"> • kouluttautuminen • osaamisen päivittäminen

Yksilöohjaus

Yksilöllinen ohjauskeskustelu on edelleen olennainen osa opinto-ohjaajan työtä (vrt. taulukko 2) ja sitä voidaan tarjota opiskelijan toiveiden ja tarpeiden mukaan, joko kasvokkain tai etänä erilaisten sovellusten tai laitteiden avulla. Esim. Nummisen ym. (2002) mukaan ohjauskeskustelun tavoitteena on luoda rauhallinen ja luottamuksellinen tila, jossa voidaan esimerkiksi kartoittaa opiskelijan kokonaistilannetta tai haasteita. Jotta kokonaistilannetta voidaan tarkastella laajemmin, ohjauskeskustelut voivat toistua useamman kerran saman asian ympärillä.

Opinto-ohjaajan ei tule antaa valmiita vastauksia, vaan tukea nuorta löytämään itse omat ratkaisunsa. Marjokorven (2022) mukaan on tärkeä auttaa opiskelijaa ymmärtämään omia tavoitteitaan ja mahdollisuuksiaan sekä vahvistaa opiskelijan kykyä tehdä omia päätöksiä omista opinnoistaan ja tulevaisuudesta. Tällainen ajattelu ei myöskään ole muuttunut vuosien saatossa (ks. taulukko 2). Yksilöohjausta tarjotaan sekä kasvokkain että etäyhteyksien avulla tarpeen ja opiskelijan toiveen mukaan.

Verkostotyö

Koska oppivelvollisen huoltajat ovat lain mukaan viime kädessä vastuussa nuoren opiskelusta ja koulunkäynnistä, on koulun ja nuoren huoltajien välinen vuorovaikutus nostanut merkitystään entistä enemmän. Honkanen & Suomala (2009) kuvaavat perheiden ja huoltajuussuhteiden olevan nykyään mahdollisesti hyvinkin moninaisia ja opiskelijoiden kasvuympäristöt saattavat vaihdella suuresti. Siksi oppilaitoksen on tärkeää huomioida huoltajien moninaiset roolit ja luoda joustavia yhteistyömuotoja, jotka tukevat opiskelijan kehitystä ja hyvinvointia. Opiskelijan perhe- tai muissa ihmissuhteissa voi olla erilaisia ja hyvinkin vaativia haasteita, jotka voivat vaikuttaa opiskelijan koulukuntoisuuteen ja koulumenestykseen. Honkala ja Suomala korostavat, että tästä syystä oppilaitoksen ja huoltajien välisen yhteistyön on oltava avointa, luottamuksellista ja kunnioittavaa, jotta voidaan tukea opiskelijaa ja hänen opintojensa etenemistään parhaalla mahdollisella tavalla.

Opiskelijan verkostoon voi kuulua huoltajien lisäksi perheenjäsenet, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset, erilaiset valmentajat, avustajat, tukihenkilöt sekä muut toimijat, jotka vaikuttavat opiskelijan elämään ja kehitykseen. Yhteistyö opiskelijan muun verkoston kanssa on erityisen tärkeää silloin kun opiskelijalla on haasteita, jotka voivat vaikuttaa hänen hyvin-

vointiinsa ja sitä kautta hänen opintoihinsa. Yhteistyön avulla voidaan luoda opiskelijalle yksilöllisiä ratkaisuja, jotka mahdollistavat opiskelijan hyvinvoinnin säilymisen ja opintojen etenemisen. Yhteistyö verkoston kanssa voi tarkoittaa erilaisia yhteydenottoja ja tapaamisia, joissa käsitellään opiskelijan asioita, edistymistä ja sovitaan yhteisistä toimista hänen tukemiseksi. Opiskelijan asioiden kanssa toimimisessa tärkeää on myös varmistaa, että opiskelija on itse aktiivisena toimijana omassa verkostossaan ja että hänen äänensä tulee kuulluksi.

Opinto-ohjaaja onkin usein koulusta se henkilö, joka tulee kuvioon mukaan, kun opiskelijan opinnoissa tai koulunkäynnissä ilmaantuu haastetta. Opinto-ohjaaja on myös usein se, joka on yhteydessä opiskelijan verkostoon ja erityisesti oppivelvollisten ollessa kyseessä, tämän huoltajiin. Lisäksi opinto-ohjaaja toimii usein linkkinä koulun sisäisen ja ulkoisen tuen välillä, koordinoiden esimerkiksi opiskeluhuollon tapaamisia ja tukitoimia yhdessä muiden ammattilaisten kanssa.

Opinto-ohjaaja osana oppilashuoltoryhmää

Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen (2015) mukaan moniammatillinen oppilashuoltoryhmä edistää yhteistyötä terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja opetustoimen välillä. THL kuvaa opinto-ohjaajan olevan usein osana tätä moniammatillista oppilashuoltoryhmää, johon voi kuulua hänen lisäksi oppilaitoksen rehtori, opiskelijan vastuuopettaja, erityisopettaja, koulu-kuraattori, koulupsykologi sekä terveydenhoitaja. Opetushallituksen (2002) mukaan ammatillisessa oppilaitoksessa opinto-ohjaajan rooli oppilashuoltoryhmässä on keskeinen, sillä hän tukee opiskelijoiden kokonaisvaltaista hyvinvointia opintojen suunnittelun, opiskelutaitojen kehittämisen ja urasuunnittelun kautta. Opinto-ohjaaja tekeekin OPH:n kuvauksen mukaan tiivistä yhteistyötä muiden oppilashuoltoryhmän jäsenten kanssa varmistaa, että opiskelijoille tarjotaan tarpeenmukaisia tukipalveluita ja että heidän opintopolkunsa etenee sujuvasti ja tavoitteellisesti. Tämä yhteistyö auttaa tukemaan opiskelijaa erityistä tukea vaativissa tilanteissa tai silloin, kun oppivelvollisen huoltajat eivät pysty riittävästi tukemaan nuoren koulunkäyntiä. Hotulaisen ym. (2024) mukaan läsnäolo koulussa ja osallistuminen opetukseen ovat opiskelijalle keskeisiä oppimisen ja sosiaalisten taitojen kehittämisessä, koska poissaolot hidastavat oppimista ja voivat heikentää opiskelijan ihmissuhteita oppilaitoksessa. Oppilaitoksen tehtävänä onkin siis seurata opiskelijoiden läsnäoloa ja ilmoittaa luvattomista poissaoloista huoltajille. Oppilashuoltoryhmä käsittelee muun muassa näitä poissaoloja ja tarvittaessa kutsuvat opiskelijan ja huoltajat VARTU-keskusteluun (varhaisen tuen keskustelu) keskustelemaan aiheesta ja keksimään niihin opiskelijaa ja opintoja tukevia ratkaisuja.

4.4 Opinto-ohjauksen kehittämishanke

Opinto-ohjauksen kehittämishanke toteutettiin Opetushallituksen johdolla yhteistyössä eri koulutusorganisaatioiden ja asiantuntijoiden kanssa. Hankkeen tavoitteena (kuvattu taulukossa 3) oli vahvistaa opinto-ohjauksen laatua ja vaikuttavuutta perusopetuksessa, toisella asteella sekä siirtymävaiheissa (OKM, 2021). Hankkeen keskeisiä painopisteitä oli ohjauksen rakenteiden kehittäminen, ohjaushenkilöstön osaamisen vahvistaminen sekä opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ohjausprosesseissa (OKM, n.d.).

Taulukko 3

Oppivelvollisuuden laajentamisen 2021 kehittämishankkeen tavoitteet (mukaillen Opetus- ja kulttuuri-ministeriö, 2021)

Tavoite	Sisältö
Opinto-ohjauksen vahvistaminen	<ul style="list-style-type: none"> Tukea, kehittää ja vahvistaa opinto-ohjauksen toteutumista, toimintatapoja, yhteistyötä, systemaattisuutta sekä jatkumoa peruskoulusta toiselle asteelle Kehittää toimintatapoja henkilökohtaisen ohjauksen varmistamiseksi, joka vastaa jokaisen oppijan tarpeita
Koulutuksellinen tasa-arvo	<ul style="list-style-type: none"> Vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa tekemällä työelämän ja jatko-opintojen mahdollisuudet näkyviksi kaikille oppijoille Tuoda esiin tulevaisuudessa tarvittavaa osaamista, hyödyntää ennakoit tietoa nykyistä paremmin ja vahvistaa työelämää koskevaa tietotaitoa
Oppijan osaamisen tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> Tukea opinto-ohjauksen roolia oppijan osaamisen ja erityisesti vahvuuksien tunnistamisessa ja tukemisessa Vahvistaa oppilaan- ja uraohjauksen mahdollisuuksia purkaa sukupuolisegregaatiota ja huomioida monikulttuurisuuden sekä kielellisten valmiuksien merkitys yhteiskuntaan sosiaaliturvissa
Moniammatillinen yhteistyö	<ul style="list-style-type: none"> Tukea moniammatillista yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä kouluissa ja oppilaitoksissa
Nivelvaiheen ohjauksen vahvistaminen	<ul style="list-style-type: none"> Vahvistaa koulutuksen järjestäjien edellytyksiä toteuttaa oppilaan- ja opinto-ohjausta perusopetuksessa, lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa sekä nivelvaiheen koulutuksessa
Johdonmukaiset kehittämistoimet	<ul style="list-style-type: none"> Varmistaa johdonmukaisesti ja tutkimustietoon perustuen yksilöllinen opinto-ohjaus ja vahva tuki oppijoille, jotka tarvitsevat erityistä tukea Päivittää hyvän ohjauksen kriteerit tukemaan oppivelvollisuuden laajentamista ja varmistamaan perusopetuksen ja toisen asteen yhteistyö, sidosryhmien ja työelämän kanssa tehtävä yhteistyö sekä ohjauksen kehittämisen systemaattisuus
Sektorirajat ylittävä osaamisen kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> Vahvistaa oppilaan- ja opinto-ohjaajien täydennyskoulutusta Kehittää verkkopohjaisia ja digitaalisia ohjausmenetelmiä ja -palveluita ohjauksen tueksi Parantaa tiedonvaihtoa perusopetuksen, toisen asteen ja nuorisotoimen välillä osana jatkuvan oppimisen digitaalisen palvelukokonaisuuden kehittämistä
Tavoitteiden seuranta ja ohjaus	<ul style="list-style-type: none"> Seurata ja ohjata kehittämisohjelman tavoitteiden toteutumista ja toimenpiteiden etenemistä Varmistaa ohjauksen kokonaisuus

5 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten oppivelvollisuuden laajentamisen lakiuudistus on vaikuttanut opinto-ohjaukseen ammatillisessa koulutuksessa. Erityisesti tarkastellaan Varsinais-Suomen alueella työskentelevien perustason ammatillisten oppilaitosten opinto-ohjaajien näkemyksiä ja kokemuksia omasta työstään sekä sen muutoksista lakiuudistuksen jälkeen. Tarkoituksena on ymmärtää, millaisena opinto-ohjaajat kokevat työnsä sisällön ja miten lakiuudistus on vaikuttanut heidän tehtäviinsä – mitä se on tuonut lisää, mitä kentties vähentänyt sekä millaisia haasteita ja hyötyjä lakiuudistus on tuonut mukanaan.

Opinto-ohjausta on tarkasteltu aiemmissa tutkimuksissa niin koulutusjärjestelmän siirtymävaiheiden ja ohjauksen kokonaisuuden näkökulmasta (Numminen ym., 2002) kuin yksittäisen ohjaustyön määrittelyn (Nissilä, 2013) ja sosiodynaamisen ohjauksen teorian kautta (Peavy, 1999). Oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksista opinto-ohjaajien työhön on kuitenkin saatavilla vielä hyvin vähän tutkimustietoa, sillä uudistus on melko tuore (astui voimaan 8/2021).

Tätä tutkimusta ohjaa kaksi keskeistä tutkimuskysymystä:

1. Millaista opinto-ohjaajan työ on ammatillisessa oppilaitoksessa lakiuudistuksen jälkeen?
2. Millaisia muutoksia oppivelvollisuuden laajentamisen lakiuudistus on tuonut opinto-ohjaukseen ammatillisessa oppilaitoksessa opinto-ohjaajan näkökulmasta?

6 Tutkimuksen toteutus

Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää sekä sille ominaista, että tutkimus mahdollistaa tutkittavien äänen kuuluviin tuomisen sekä toimii tutkittavien kokemusten ja näkökulmien esiintuomisen mahdollistajana (Hirsjärvi & Hurme, 2004). Empiirinen tutkimus, kuten tämä tutkimus, perustuu muun muassa kokemukselliseen aineistoon, eikä pelkkiin tilastollisiin yleistyksiin tai teoreettiseen tarkasteluun (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Tässä tutkimuksessa noudatettiin osin fenomenografista lähestymistapaa, jonka tavoitteena on ymmärtää, miten ihmiset kokevat ja käsitteellistävät jotakin ilmiötä, tässä tapauksessa esimerkiksi oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksia ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaajan työhön (esim. Tuckman & Harper, 2012). Haastattelu valikoitui tutkimusmetodiksi sen tunnettua luontevimmalta vaihtoehdolta, koska tutkimuksessa haluttiin selvittää opinto-ohjaajien omia kokemuksia sekä näkemyksiä heidän työstään ja sen muutoksista lakiuudistuksen myötä, eikä vastauksia olisi saatu niin hyvin esiin esimerkiksi kyselyn avulla. Valittu menetelmä mahdollisti sen, että tutkittavasta aiheesta saatiin kattavaa, monipuolista ja ajankohtaista tietoa (Tuckman & Harper, 2012).

6.1 Tutkimukseen osallistujat

Tähän tutkimukseen haastateltiin keväällä 2024 seitsemää Varsinais-Suomessa ammatillisessa perustason oppilaitoksessa työskentelevää opinto-ohjaajaa, joilla oli haastatteluvaiheessa kokemusta työtehtävästään yli viiden vuoden ajalta. Tutkittavia ei tarjota yksilöittäin, jotta heidän anonymiteettinsä ei vaarantuisi. Kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat päteviä opinto-ohjaajia ja työskentelivät haastatteluhetkellä opinto-ohjaajan virassa jossakin Varsinais-Suomen alueen ammatillisessa oppilaitoksessa. Tutkittavien kokemus opinto-ohjaajan työstä oli keskiarvoltaan 19,7 vuotta ja siitä ammatillisen koulutuksen kentällä keskiarvoltaan 13,4 vuotta. Opinto-ohjaajien ohjattavien opiskelijoiden määrä vaihteli noin 280:n ja 450:n välillä keskiarvon ollessa noin 360 ohjattavaa.

Tutkittavat valittiin tutkimukseen harkinnanvaraisella otannalla, soveltaen tarkoituksenmukaisuusperustelua. Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018) mainitsevat, laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä valita tarkoituksenmukainen ja harkinnanvarainen joukko tutkittavia, jotka edustavat tutkimuksen kannalta olennaista ryhmää. Heidän mukaansa tutkittavien tiedot ja kokemukset taasen määrittelevät tarkoituksenmukaisuuden. Tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin

Varsinais-Suomessa työskenteleviä opinto-ohjaajia, jotta aineistoon saatiin monipuolisempia näkökulmia eri alueiden oppilaitoksista. Laajempi alueellinen otanta tuki myös haastateltavien yksityisyyden suojaa paremmin kuin yhden paikkakunnan rajaus.

Tutkijan ennakko-oletus oli, että oppivelvollisuuden laajentamisen tuomat muutokset näkyvät enemmän toisella asteella, kuin verraten vaikkapa yläkoulun oppilaanohjaajien työssä ja siksi tutkimuksen kohteeksi valittiin opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa. Haastateltaviksi valittiin opinto-ohjaajia, joilla oli vähintään viiden vuoden työkokemus alalta ja nimenomaan ammatillisen koulutuksen kentällä. Näin varmistettiin, että heillä oli kokemusta opinto-ohjauksesta ammatillisessa koulutuksessa sekä ajalta ennen lakiuudistusta että sen jälkeen, mikä mahdollisti vertailun ja syvällisemmän näkemyksen muutoksen vaikutuksista.

6.2 Aineiston keruu ja kuvaus

Tämän tutkimuksen aineisto koostuu seitsemästä puolistrukturoidusta teemahaastattelusta. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, jotta saatiin mahdollisimman kattavia ja rehellisiä vastauksia tasapuolisesti jokaiselta haastateltavalta. Näin myös osaltaan vahvistettiin haastateltavien anonymiteettiä. Haastattelu menetelmänä isolle joukolle on melko isotoinen haastatteluineen ja litterointineen (taulukko 4), mutta sen avulla kuitenkin koettiin saatavan parhaiten haluttuja vastauksia.

Taulukko 4

Tutkimusaineiston laajuus

Haastattelu	Kesto (min.)	Litteraattien pituus (sivumäärä)
1	45	13
2	75	25
3	70	17
4	36	11
5	43	14
6	71	17
7	55	16
yht. 6h 36min		yht. 113 sivua

Haastattelukutsuja lähetettiin noin 50 kappaletta kuuden eri perustason ammatillisen koulutuksen järjestäjän eli oppilaitosorganisaation opinto-ohjaajille Varsinais-Suomen alueella.

Kutsut toimitettiin opinto-ohjaajien työ sähköposteihin, joiden osoitteet kerättiin varsinaissuomalaisen kuntien ja ammatillisten oppilaitosten verkkosivuilta. Vastauksia saatiin yhteensä 11, joista yhdeksän valittiin mukaan tutkimukseen. Näistä kaksi haastattelua toimi pilottina ja seitsemän muodosti varsinaisen tutkimusaineiston.

Ennen haastattelua tutkittaville kerrottiin sähköpostitse tutkimuksesta lyhyesti: sen tarkoituksesta, ajankohtaisuudesta ja tarpeesta. Myös tutkimusetiikka otettiin puheeksi jo hyvissä ajoin, mutta varsinainen tietosuojailmoitus lähetettiin tiedoksi vasta tutkittavien valikoiduttua, samalla kun pyydettiin suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Tutkittaville kerrottiin etukäteen lyhyesti haastattelun sisällöstä, sen arvioidusta kestosta ja siitä, että haastattelut tullaan äänittämään. Tutkittaville annettiin mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimukseen ja haastatteluun liittyen sekä mahdollisuus esittää toivottu haastattelu-aika.

Haastattelut toteutettiin etäyhteyksin käyttäen eri etäkokouspalveluita, kuten Teamsia ja Zoomia. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tutkija olisi luonut kokoukset osallistujan toivomaan palveluun, mutta käytännössä tämä ei aina onnistunut. Esimerkiksi Turun yliopiston sähköpostilla ei ollut tietoturvallisista syistä mahdollista luoda Teams-kokouksia ja joidenkin oppilaitosten järjestelmät eivät tukeneet Zoomin käyttöä. Tämän vuoksi osa haastatteluista toteutettiin Zoomissa tutkijan luomien linkkien kautta ja osa Teamsissa tutkittavan luomalla kokouskutsulla. Järjestelyistä sovittiin aina yhdessä tutkittavan kanssa ja mahdollisista teknisistä haasteista tiedotettiin molempia osapuolia. Haastattelut äänitettiin litterointia varten tutkijan omalle erilliselle laitteelle, joka ei ollut äänitysvaiheessa yhteydessä verkkoon ja jossa oli oma äänitysovellus.

Haastattelutilanteessa hyödynnettiin epämuodollista ja keskustelevaa otetta, jonka avulla pyrittiin luomaan avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri. Tutkija toimi aktiivisena kuuntelijana ja antoi tilaa tutkittavan omille kokemuksille. Vaikka haastattelut noudattivat pääpiirteissään etukäteen laadittua haastattelurunkoa, keskustelut usein poikkesivat hieman alkuperäisestä rakenteesta. Näissä tilanteissa ei kuitenkaan pyritty aktiivisesti palauttamaan keskustelua runkoon, vaan tutkija palasi tarvittaessa myöhemmin aiheisiin, jotka olivat jääneet käsittelemättä.

Koska tutkimus toteutettiin puolistrukturoidulla haastattelumenetelmällä, oli sallittua, että vastaukset ovat eri kohdassa, kuin missä kohdassa varsinainen kysymys oli. Jos haastateltava oli jo vastannut johonkin kysymykseen, ei sitä kysytty enää uudelleen, jotta säästettiin sekä tutkijan että tutkittavan aikaa ja näin myös osoitettiin, että tutkija oli kuunnellut tutkittavan vastauksia. Mahdollisia lisäkysymyksiä esitettiin neutraalisti ja tarkoituksena oli selkeyttää

esiin nousseita ajatuksia, ei ohjata vastausta tai lisätä siihen sellaista, mitä osallistuja ei itse tuonut esiin. Näin pyrittiin varmistamaan, että haastateltavan käsitys tutkittavasta asiasta ymmärretään mahdollisimman tarkasti ja aitona. Kettusen ym. (2020) mukaan fenomenografiassa tutkijan tehtävänä ei ole johdatella, korjata tai täydentää haastateltavan ajatuksia, vaan pyrkiä tavoittamaan ja kuvaamaan näkemysten kirjoa sellaisena kuin ne ilmenevät.

Ennen varsinaisia tutkimukseen päätyneitä haastatteluja, tehtiin kaksi pilottihaastattelua, jotta pystyttiin testaamaan haastattelurungon toimivuutta sekä haastattelun sujuvuutta ja siihen kuluva aikaa (Kettunen ym., 2020). Pilottihaastattelut tehtiin kahdelle ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaajalle, jotta varmistettiin haastattelurungon selkeys ja soveltuvuus tutkimuksen kohderyhmälle. Lopulliseen tutkimukseen päätyi seitsemän haastattelun aineisto.

6.3 Aineiston analyysi ja käsittely

Laadullisen tutkimuksen aineiston analysointi on usein monivaiheinen ja tutkijalta vaativa prosessi. Syrjäläinen kollegoineen (2007) kuvaavat analyysivaihetta yhtenä laadullisen tutkimuksen suurimmista haasteista. Hirsjärvi ym. (2010) puolestaan korostavat, että tutkimusongelmat ohjaavat keskeisesti sekä menetelmien että analyysin valintaa. Laadullinen tutkimus on luonteeltaan käsityöläismäinen prosessi, jossa pyritään ymmärtämään tutkittavien kokemuksia ja ilmiöitä, joka taas edellyttää tutkijalta tulkintakykyä, luovuutta sekä kykyä liittää yksittäisiä havaintoja laajemmiksi kokonaisuuksiksi (Kettunen ym., 2020).

Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi käynnistyi jo haastatteluvaiheessa ja jatkui litteroinnin, teemoittelun sekä kategorisoinnin kautta kohti johtopäätöksiä. Haastattelut litteroitiin sanatarkasti, mutta ei-verbaaliset elementit, kuten tauot tai äänenpainot jätettiin pois, koska niillä ei katsottu olevan lisäarvoa analyysille. Aineistosta poistettiin myös mahdolliset haastateltavan tunnistetiedot sekä rönsyilyt, jonka jälkeen analysoitavaksi jäi 113 sivua (A4, Arial 12, riviväli 1,0).

Aineiston analyysi toteutettiin induktiivisen teema-analyysin keinoin, jota ohjasi fenomenografinen näkökulma. Lähestymistapa yhdistää aineistolähtöisen (induktiivisen) analyysin sekä teema-analyysin tulkinnallisen otteen. Analyysin tavoitteena oli tunnistaa ja ymmärtää opinto-ohjaajien kokemuksia työstään sekä niihin liittyviä merkityksiä oppivelvollisuuden laajentamisen kontekstissa. Huuskon & Paloniemen (2006) mukaan laadullisessa tutkimuksessa käytetään monipuolisesti erilaisia tutkimus- ja analyysimenetelmiä. He kuvaavat erilaisten analyysitapojen usein limittyvän keskenään, eivätkä niiden erot ole aina selvät. Heidän mukaansa

fenomenografiaa voidaankin käyttää joko itsenäisesti tai yhdistettynä muihin menetelmiin, on kuitenkin tärkeää, että tutkija itse ymmärtää käyttämiensä menetelmien tieteelliset perusajatuksukset ja taustalla olevat sitoumukset, jotta tutkimus olisi laadukasta ja uskottavaa.

Koska tutkimuksessa ei lähdetty liikkeelle valmiista teorioista tai kategorioista, analyysi eteni aineistosta käsin: teemat nousivat esiin suoraan haastatteluaineistosta. Aineistoa käsiteltiin vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa tiivistettiin dataa: vastaukset teemoiteltiin haastattelukysymysten näkökulmasta, tutkimuskysymyksiä unohtamatta. Aineistosta etsittiin vain tutkimuskysymyksiin liittyvää olennaista informaatiota. Tässä samassa jäi pois tutkimuksen kannalta epäoleellista materiaalia (raakaredusointi). Tämän jälkeen vastauksia pelkistettiin, minkä pohjalta muodostettiin alakäsitteitä, yläkäsitteitä ja lopulta pääkäsitteitä. Tällainen eteneminen mahdollisti aineistosta nousevien merkitysten huomioimisen, mutta tarjosi myös rakenteen laajempien käsitteellisten kokonaisuuksien rakentamiselle (Tuomi & Sarajarvi, 2018). Fenomenografinen näkökulma täydensi analyysiä. Tavoitteena ei ollut löytää oikeita tai väriä tulkintoja, vaan kuvata sitä, miten opinto-ohjaajat jäsentävät omaa työtään ja kokevat lakiuudistuksen vaikutuksia työarjessa. Fenomenografiselle lähestymistavalle tyypillisesti tässä aineistossa kiinnitettiin huomiota tutkittavien käsitysten ja kokemusten moninaisuuteen.

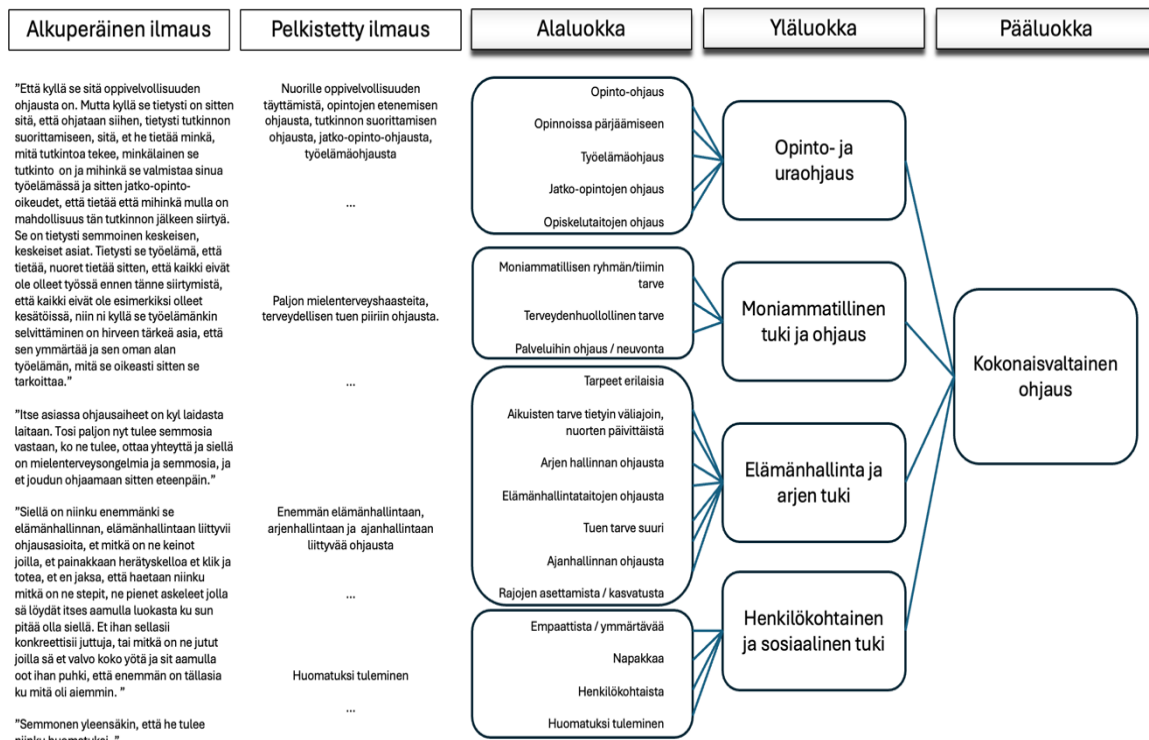
Tähän tutkimukseen päätyntä induktiivinen teema-analyysi soveltui hyvin tilanteeseen, koska oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutukset opinto-ohjaajan työhön on melko tuore ja vähän tutkittu ilmiö. Induktiivinen analyysi mahdollistaa aineiston omien teemojen ja näkökulmien esiin tuomisen sekä tukee tutkimuskysymyksiin vastaamista (Tuckman & Harper, 2012). Aineiston analyysiyksikkönä toimi kokonainen vastaus, joka saattoi liittyä useaan eri teemaan. Tämä mahdollisti joustavan ja monipuolisen aineiston tarkastelun. Haastattelurunko oli laadittu valmiiksi teemojen mukaan, mutta analyysissä nousi esiin myös uusia teemoja. Näiden teemojen avulla rakennettiin tutkimuskysymyksiin vastaavia käsitteellisiä kokonaisuuksia.

Teema-analyysi tarjosi menetelmänä joustavuutta ja mahdollisti aineistossa esiintyvien merkityksellisten teemojen tunnistamisen ja syvällisemmän tarkastelun. Se auttoi paitsi tunnistamaan haastateltavien esiin nostamia ilmiöitä, mutta myös ymmärtämään niitä syvällisemmin osana opinto-ohjaajan arkea ja ammatillista identiteettiä muuttuneessa toimintaympäristössä. Analyysiprosessi oli etenevä, jossa analyysia tarkennettiin ja täsmennettiin useissa vaiheissa vastaamaan tutkimuskysymyksiä. Näin analyysistä muodostui kehittyvä prosessi, jossa alkuperäiset teemat muodostuivat syvemmiksi kokonaisuuksiksi. Tätä vaiheittaista etenemistä tuki

myös aiemmin luotu haastattelurunko (liite 1.), joka osoittautui käyttökelpoiseksi rakenteelliseksi työkaluksi analyysissä. Tämän tutkimuksen aineiston analyysin vaiheita kuvataan tarkemmin seuraavassa kuviossa (kuvio 2):

Kuvio 2

Esimerkki aineiston analysoinnin vaiheista (mukaillen Elo & Kyngäs, 2008).

7 Tutkimustulokset

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen keskeisimpiä tuloksia opinto-ohjaajien näkökulmasta. Tulokset on jäsennelty tutkimuskysymysten mukaisesti ja ne tuovat esiin millaiseksi opinto-ohjaajat kokevat työnsä ammatillisessa oppilaitoksessa sekä miten he kokevat oppivelvollisuuden laajentamisen vaikuttaneen heidän työhönsä.

Ensimmäisessä alaluvussa (7.1) tarkastellaan, millaiseksi opinto-ohjaajan työnkuva on muodostunut ammatillisessa koulutuksessa oppivelvollisuuden laajentamisen jälkeen. Toisessa alaluvussa (7.2) keskitytään oppivelvollisuuden laajentamisen lakiuudistuksen tuomiin vaikutuksiin opinto-ohjaajan työhön ammatillisessa koulutuksessa.

7.1 Opinto-ohjaajan työn kokonaisuus ammatillisessa koulutuksessa

Tässä luvussa tarkastelu keskittyy opinto-ohjauksen nykytilanteeseen ja siihen, millaisia sisältöjä, vastuita ja vaatimuksia ohjaustyöhön tällä hetkellä sisältyy. Aineistosta nousseiden havaintojen pohjalta muodostui kuusi pääteemaa. Teemat tuovat esiin ohjaustyön käytännön sisällöt, arvopohjan sekä työn reunaehdot ja tuen tarpeet. Ne myös havainnollistavat, miten laaja-alainen ja vaativa opinto-ohjaajan tehtäväkenttä on. *Opinto-ohjaajan työn sisältö ja tehtäväkokonaisuus, työn arvot, periaatteet ja ohjausote, työn rakenteet ja reunaehdot, ohjauksen saatavuus ja saavutettavuus, opiskelijaryhmien moninaisuus ja yksilölliset tarpeet sekä opinto-ohjaajan työssä jaksaminen ja saatu tuki* muodostavat kokonaisuuden, joka auttaa ymmärtämään opinto-ohjauksen nykytilaa ammatillisessa koulutuksessa. Kokonaisuus (kuvio 3) auttaa myös jäsentämään millaisista tekijöistä opinto-ohjaajan työ koostuu sekä millaisia haasteita ja kehittämistarpeita siihen liittyy tässä hetkessä.

Kuvio 3

Opinto-ohjauksen keskeiset osa-alueet

Opinto-ohjaajien työt voivat vaihdella riippuen kouluorganisaatiosta, mutta myös oppilaitoksen sisällä. Ammatillisissa oppilaitoksissa on useampi opinto-ohjaaja ja usein heille on muodostunut hieman erilaisia työtehtäviä perustyönkuvan lisäksi esimerkiksi tiiminvastaavan työt, erilaiset kehittämis- ja hanketyöt sekä markkinointiviestintää. Myös eri koulutus- ja tutkintoalojen ohjaaminen tuo eroja opinto-ohjaajien työhön. Toisilla aloilla on enemmän erilaisten tapahtumien järjestämistä, toisille aloille on enemmän jatkuvan haun kautta tulevia opiskelijoita, toisilla aloilla on alhaisemmat pääsyrajat, jolloin osa opiskelijoista saattaa tulla vain kokeilemaan alaa jne..

”Mutta ammatillisissa oppilaitoksissa on tosi paljon tosi suurii, erilaisia tai niinku eroja opon työkuvasa, että mitä niinku opot tekee.” (Opo 3)

”...että jos sulla on TUVVA, niin sehän muuttaa työnkuva huomattavasti. Ja sitten tietysti alat vaikuttaa, että minkälaisia aloja on, näitä, alahan vaikuttaa siihen, että minkälaisia, minkälaisia sitä opiskelijatkin on, että sekin vaikuttaa huomattavasti siihen (työnkuvaan).” (Opo 5)

Aineiston analyysin perusteella opinto-ohjaajan työ ammatillisessa koulutuksessa jäsentyy kolmeen pääalueeseen: *ohjaustyöhön, yhteis- ja verkostotyöhön sekä muuhun työhön. Ohjaustyö* toimii kattokäsitteenä opiskelijan kokonaisvaltaiselle tukemiselle ja sisältää muun muassa henkilökohtaisen ohjauksen, urasuunnittelun, hakeutumispalvelut sekä ryhmäohjauksen (ks. kuvio 5). *Yhteis- ja verkostotyö* kattaa laaja-alaisen yhteistyön oppilaitoksen sisällä sekä ulkopuolisten toimijoiden kanssa (ks. kuvio 6). *Muu työ* koostuu hallinnollisista tehtävistä, oman työn kehittämisestä sekä ammatillisesta kehittymisestä (ks. kuvio 7). Nämä kokonaisuudet muodostavat viitekehyksen opinto-ohjaajan tehtäväkentän ymmärtämiseen.

Ohjaustyö on olennainen osa opinto-ohjaajan työtä ja se myös koetaan tärkeimmäksi. Ohjaus on vuosien aikana monimuotoistunut pelkästä opintojen ohjauksesta opiskelijan kokonaisvaltaisempaan kohtaamiseen ja ohjaukseen (kuvio 5). Ohjaustyö pitää sisällään opiskelijoiden henkilökohtaisten ohjauskeskustelujen lisäksi esimerkiksi paljon tukitoimenpiteiden kartoittamista, seurantaa sekä nykyisin enenevässä määrin koulutukseen hakeutuvien ohjausta ja haastatteluja.

”No mun, pääpiirteittäi työhön kuuluu tietysti näiden, meillä on niinku jaettu se vähän niinku tää, niinku opiskelijoiden ohjaus, eli ne, jotka on meillä opiskelijoina, niin siihen liittyy valtavasti kaikenlaista työtä. Sitten on hakijoiden ohjaus, joka on niinku entistä enemmän lisääntynyt.” (Opo 4)

Kuvio 5

Opinto-ohjaajan kokonaisvaltainen ohjaus

Ohjaustyö		
Henkilökohtainen ohjaus	<ul style="list-style-type: none"> • HOKS • Vartu-keskustelut • Ohjauskeskustelut • Opintososiaalisten etujen ohjaus 	<ul style="list-style-type: none"> • Ohjaus- ja tukitoimenpiteiden kartoitus • Jälkiohjaus ja seuranta
Opiskelu- ja urasuunnittelu	<ul style="list-style-type: none"> • HOKS • Opintojen ohjaus • Opintojen nopeuttaminen • Opiskelutaidot • Alanvaihto 	<ul style="list-style-type: none"> • Uraohjaus • Työelämään tutustuminen / ohjaus • Jatko-opinto-ohjaus • Oppisopimus
Hakeutumispalvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Jatkuva haku • Yhteishaku • Hakijoiden tiedotus, neuvonta ja ohjaus 	<ul style="list-style-type: none"> • Hakemusten käsittely • Haastattelut • Opiskelijavalinnat • Markkinointi
Ryhmäohjaus	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteishakuinfot • Jatko-opinto-infot 	<ul style="list-style-type: none"> • Ryhmien toimintojen suunnittelu

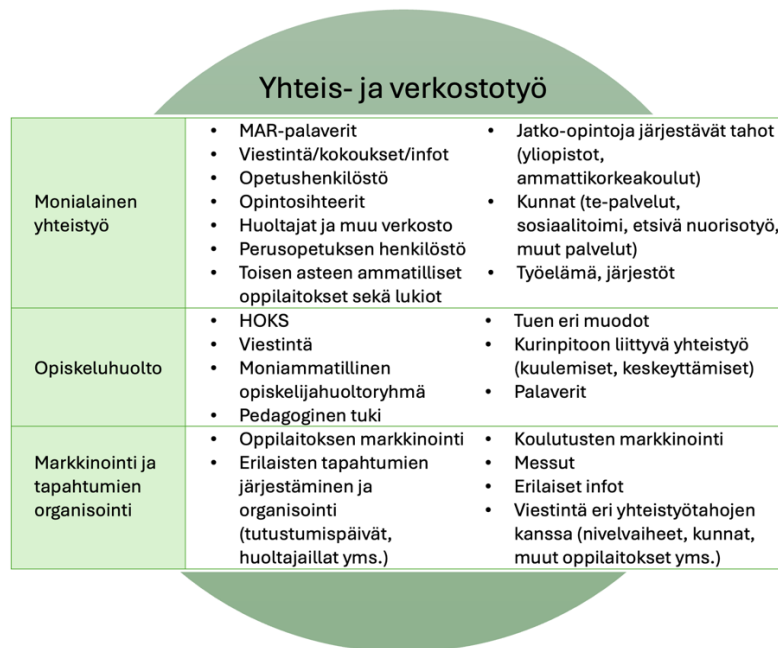
Ammatillinen koulutus eroaa esimerkiksi yläkoulusta ryhmäohjauksien osalta siinä, ettei ryhmäohjauksia juurikaan pidetä, eikä niitä ole määritelty missään pidettäväksi. Osa opinto-ohjaajista kokee hyväksi pitää erilaisia infoja ryhmissä, kuten yhteishakuun tai jatko-opintoihin liittyen, mutta muutoin koetaan, että opiskelijoiden ohjaukselliset tarpeet ovat suurimmaksi osaksi niin henkilökohtaisia, että ne vaativat henkilökohtaisen ohjausajan.

”Ryhmäohjauksia mulla on äärimmäisen vähän ja ehkä syy on sellainen, että niin paljon niissä ohjauksissa puhutaan kuitenkin niin henkilökohtaista, että ne ei ole sellaisia koko ryhmän asioita. Mun työ on tosi paljon yksilöohjausta tai sitten sitä, että tavataan vaikka opiskeluhuolto-ohjauksen ja opiskelijan tai huoltajien tai muiden kanssa, että niinku, tavallaan, että yleensä rakentuu aika paljon sen opiskelijan ympärille.” (Opo 2)

Yhteis- ja verkostotyö on myös olennainen osa opinto-ohjaajan arkea. Opinto-ohjaajat osallistuvat viikoittain, ellei jopa päivittäin erilaisiin palavereihin (opiskelijakohtaisiin sekä organisaation sisäisiin että ulkoisiin), erilaisiin tapahtumiin (vierailijana tai järjestäjänä) sekä hoitavat monipuolista viestintää eri yhteistyötahojen kanssa (opiskelija ja tämän verkosto, opotit, oppilashuoltoryhmä, muut koulun sisäiset, työelämä, kunta, nivelvaiheet jne.) eri kanavien kautta (lähinä, etänä, sähköpostitse, eri sovelluksien kautta, puhelimitse jne.). Tämä laaja yhteis- ja verkostotyön kenttä on koottuna kuviossa 6.

Kuvio 6

Opinto-ohjaajan yhteis- ja verkostotyö

Tätä moniammatillista yhteis- ja verkostotyötä kuvaa selvästi seuraavat aineisto-esimerkit:

”Ja sitten on kokoonpanot mihin me kuulutaan eli opotiimi, koulukohtaiset kriisiryhmät, oman toimintayksikön tiimikokoukset, hankkeiden asiantuntijajäsenistö jne...” (Opo 6)

”Sit on tutustumispäiviä, peruskouluvisiittejä, eli syyskausi on aika niinku markkinoinnillisesti vilkasta ja se sydäntalven aika, että silloin tehdään pitkiä päiviä, että ollaan iltoja ja, ja tota, käydään oppilaitoksissa ja tehdään Teamseja lukioihin ja, ja tota käydään messuilla ja nyt kun on yhteishakuaika, niin sitten tietysti tulee kysymyksiä hakuun liittyen.” (Opo 1)

Tutkimuksen tulosten mukaan opinto-ohjaajan *muu työ* sisältää erilaisia hallinnollisia tehtäviä sekä oman työn kehittämisen ja ammatillisen kehittymisen (kuvio 7).

Kuvio 7

Opinto-ohjaajan muut työt

Muu työ		
Hallinnolliset tehtävät	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjaamiset • Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen • Opintojen keskeyttäminen • VALPAS • Wilma • Priimus • Hakupalvelut 	<ul style="list-style-type: none"> • Materiaalien valmistaminen • Tiedonhaku • Lainsäädäntöjen seuraaminen • Yhteydenotot ja niihin vastaaminen • Seuraavan vuoden valmistelutyö
Työn kehittäminen ja ammatillinen kehittyminen	<ul style="list-style-type: none"> • Hanketyö • Opotiimit • Erilaiset ohjeistukset ja menettelytavat 	<ul style="list-style-type: none"> • Kehittämistyö • Oma kouluttautuminen (lähinnä maksuttomat työajan puitteissa)

Hallinnollisiin tehtäviin kuuluu erilaisten kirjaustöiden lisäksi tiedonhakuja, valmistelutyötä sekä esimerkiksi erilaisten materiaalien valmistamista.

”Mutta esimerkiksi meidän työnkuva on kirjattu näin, että oman osaamisen kehittäminen, oman tietotaidon päivitys, ajan tasalla oleminen, säännöllinen kouluttautuminen, niin se on kyllä semmoinen aika olennainen tässä hommelis, niinku varmasti kaikissa muissakin töissä nykyään... tai tehdään yhteishakuopasta yhteistyössä lukion kanssa. Tai sitten meillä on tämmöisiä yleisesitteitä tai opiskelijaoppaita...” (Opo 2)

Oman työn kehittäminen ja oma ammatillinen kehittyminen koetaan tärkeänä osana opinto-ohjaajan työtä, sillä työ edellyttää ajan tasalla pysymistä monipuolisista ja jatkuvasti muuttuvista asioista, kuten koulutusvaihtoehtoista, lainsäädännöistä, ohjauskäytännöistä ja työelämän tarpeista.

”Oman osaamisen kehittäminen, sehän on ihan jatkuvaa, et se, se on ehkä opoilla paljon enemmän vielä mitä ehkä jopa opettajilla, eli kaikki muuttuu koko aika, ni siihen täytyy myös varata aikaa.” (Opo 6)

7.1.2 Työn arvot, periaatteet ja ohjausote

Tutkimuksen tulosten mukaan opinto-ohjaajien työssä korostuvat yksilöllisyys, opiskelijalähtöisyys, eettisyys, asiantuntijuus ja empaattisuus. Haastateltavien mukaan ohjauskeskustelut perustuvat luottamukseen ja opinto-ohjaajien tavoitteena on tukea opiskelijaa kokonaisvaltaisesti, myös opinnoista irrallisten haasteiden kohdalla.

Yksilöllisyys ja opiskelijälähtöisyys välittyi jokaisen opinto-ohjaajan haastattelusta. Opinto-ohjaajat korostivat opiskelijan aidon kohtaamisen merkitystä, kiinnostusta opiskelijan elämässä tapahtuvista asioista sekä kiireetöntä kohtaamista, joka luo luottamuksellisen sekä välittävän tilan, jonne opiskelijan on hyvä tulla ja avata asioitaan.

”No mul on tärkeää, että se, se kohtaaminen. Siitä mä en halua luopua koskaan.... et aina niinku keskustelu alotetaan siitä, et, et mitä sulle kuuluu? Että tota, et, ja sitten siihen täytyy kyllä oikeesti, se semmonen niinku omanlainen rauha, rauha tuoda siihen keskusteluun...” (Opo 6)

Eettisyys ja asiantuntijuus nousi aineistosta esiin useissa haastatteluissa. Opinto-ohjaajan työ on asiantuntijatyötä, jota korostivat lähes kaikki haastateltavat. Asiantuntijuus edellyttää laaja-alaista ymmärrystä omasta työkentästä, sillä opiskelijat tarvitsevat ajankohtaista, paikkansapitävää ja realistista tietoa elämäänsä ja tulevaisuuteensa liittyvissä asioissa. Eettisyys puolestaan ilmeni sekä asiantuntijatyön vaatimuksena että konkreettisina toimintaperiaatteina. Opiskelijoihin liittyviä asioita käsitellään luottamuksellisesti ja kunnioittavasti, eikä henkilökohtaisia tietoja jaeta oppilaitoksen sisällä asiattomasti. Haastateltavat korostivat, että opiskelijoiden asioita on käsiteltävä hienotunteisesti ja niin, että nuori voi luottaa saavansa asiallista kohtelua

”Vaikka just tää ohjauksen luottamuksellisuus ja semmoinen, että siinä on tietty rauhallinen tila, että se ei ole semmosta, että sitä käydään tuossa käytävällä. Nopeasi huikataan, että tämmöinen homma, vaan siihen liittyy niinku tietyt tällaiset, mitkä sitten taas, meidän opojen osaamiset, että me tiedetään niinku näistä asioista ja ymmärretään mikä vaikutus sillä on sen ihmisen kohtaamiseen.” (Opo 2)

”Niin mutta kun se, se perustuu kaikki tähän, että sun täytyy tietää asiat. Et sä voi niinku tyhjästä päästäsi alkaa vetämään asioita. Täytyy olla faktaa. On se eettisyys, että asiat täytyy tietää, jos ei sitä tiedä, niin se selvitetään. Et sä voi puhua omiasi.” (Opo 5)

Empaattisuus nähdään nykyään lähes välttämättömänä piirteenä opinto-ohjaajan työssä. Nuorten elämässä voi olla monenlaisia haasteita ja heidän tuekseen tarvitaan turvallisia, luotettavia ja ymmärtäviä aikuisia. Ohjauksessa korostuu kyky kohdata opiskelija yksilönä, kuunnella ja tunnistaa hänen tilanteensa. Tavoitteena on löytää opiskelua tukevia tekijöitä, jotka auttavat opiskelijaa pysymään kiinni opinnoissa ja kouluyhteisössä, mikä puolestaan tukee opiskelijan kokonaisvaltaista hyvinvointia.

”Aina on se, että siitä löytyisi sellainen hyvä ymmärrys, vaikka ne olis kuinka haastavia asioita, et puhuttaisiin niinku, et mä saisin jotenkin oltua se luottamuksellinen tyyppi, jolle se nuori voi puhua hankalat asiansa, että yrittää ymmärtää ja saada kuvaa siitä, että mitä nuoren elämässä, niinku, että mitä pitäisi osata

luotsata eteenpäin. Sellainen tavoite, että se hyvä yhteys säilyy, jotenki se välittömyys. Hyvä tavoitettavuus.” (Opo 1)

7.1.3 Työn rakenteet ja reunaehdot

Ammatillisessa koulutuksessa työskentelevän opinto-ohjaajan työtä määrittävät kouluorganisaation sisäiset rakenteet (esim. esihenkilö, työnjako, resurssit, tiimityö), ulkoiset reunaehdot (lainsäädäntö, yhteiskunnalliset odotukset ym.) sekä opinto-ohjaajan henkilökohtaiset tekijät (mm. ajankäyttö, priorisointi, omat arvot).

Sisäiset rakenteet työn tekemisessä ja rajauksessa koettiin organisaation taholta melko löyhiksi ja hyvä niin, koska opinto-ohjaus on asiantuntijatyötä ja asiantuntijat itse tietävät usein parhaiten, mitä he tekevät ja miten. Oppilaitoksen johto keskittyy lähinnä työn resursointiin: mihin aikaa käytetään ja mihin ei. Ohjauksen sisällön toteutus, kuten ohjauskeskustelujen kulku ja käytännöt jäävät pitkälti opinto-ohjaajien omalle vastuulle, joka koetaan toimivimpana ja järkevimpinä tapana. Useampi haastateltava kertoi, että heidän työyhteisössään on kehitetty yhteistyössä ja tehty näkyväksi selkeitä työnkuvauksia, mikä on osaltaan helpottanut työn rajaamista ja selkeyttänyt tehtäväkenttää. Osa opinto-ohjaajista esimerkiksi Opo 7 kokee opinto-ohjaajien tai ohjattavien määrän rajaavan työtä suurilta osin, koska joissain oppilaitoksissa tai joillain aloilla opiskelijamäärät ovat erittäin suuret versus opinto-ohjaajien määrä.

”Rehtori, joka on niinku opinto-ohjaajien esimies, ni hän sitten tietysti antaa niitä yleisiä isoja raameja, toimintaohjeita, mutta että saan paljon vapautta niinku tehdä ja toteuttaa.” (Opo 1)

”Joo, meillä on silleen, meillä on (oppilaitoksessa) aika hyvä tilanne. Meillä on toimintaohjeet missä on määritelty... Siellä on ihan selkeästi toimijat ja vaikka ne on vähän välillä tämmöiset ehkä hassutkin, että on niin selkeästi määritelty, mutta se on välillä tosi tärkeää, että näin isossa organisaatiossa, jotta se laatu pysyisi aika samana, niinku opiskelijoille ja näissä koulutaloissa, niin siellä on aika tarkkaan määritelty, että tää on niinku vastuuopettajan, tää on opon homma, tää on tän homma, tällä tavalla niinku yritetty kuvata sitä tarkasti, että mitä ne tehtävät on.” (Opo 2)

”No tietty tota noin ni, nää resurssit tulee siellä, yks on kysymys, että miten paljon sitten ehtii, ja mitä pystyy tekemään, ja ottamaan, ja näin pois päin, ja kun toi, opiskelijamäärät on niin suuret, niin se tuo semmoset reunaehdot siellä niin.” (Opo 7)

Ulkoiset rakenteet koostuvat muun muassa lainsäädännöstä sekä yhteiskunnallisista odotuksista, kuten hallinnollisista prosesseista opiskelun keskeyttämisen yhteydessä sekä velvoitteista esimerkiksi kirjaamiseen ja seurantaan liittyen. Erityisesti uuden oppivelvollisuuslain

voimaantumisen yhteydessä opinto-ohjaajat joutuivat monin paikoin itse miettimään ja rakentamaan käytännön ohjeistuksia, sillä laki astui voimaan nopealla aikataululla eikä kaikkia sen soveltamiseen liittyviä yksityiskohtia ollut ehditty suunnitella vielä valmiiksi.

”Meidän ammatillisen koulutuksen laki määrittää sillä tavalla, että ohjaus kuuluu kaikille... sitten tottakai niinku kaikki, opiskelijahuoltolaki, että meillä on monta asiaa, mitkä määrittää sitä mitä me tehdään, niin kaikki semmoset reunaehdot, niinku tiedon liikkuminen, mitä tietoja voi antaa, miten voi antaa, kaikki tämmönenkin on siellä vielä osana, että tavallaan sen kanssa myös se tasapainottelu, että, et mikä tieto kuuluu mihinkin ja miten sitä voi jakaa.” (Opo 2)

Opinto-ohjaajan oma työn rajaaminen koetaan tärkeänä, mutta osin haastavana. Opinto-ohjaajan työ on asiantuntijatyötä, jonka luonne usein ylittää määritellyn työajan. Haastatellut opinto-ohjaajat kuvasivat työtä innostavaksi, merkitykselliseksi ja mielenkiintoiseksi, mikä osaltaan selittää sen, miksi työpäivä saattaa venyä virallisten aikarajojen yli. Asiantuntijatyöhön liittyvä ajatustyö ei aina rajoitu klo 8–16 välillä, eikä sitä voi kytkeä pois työajan päättyessä. Moni opinto-ohjaaja kertoi innostuvansa helposti uusista asioista, haluavansa ja täytyvänsäkin olla ajan tasalla ja etulinjassa kehittämässä toimintaa. Myös opiskelijoiden kanssa tehtävä työ asettaa vaatimuksia joustavuudelle, esimerkiksi kesken tärkeän ohjauskeskustelun ei voi yksinkertaisesti päättää työpäivää ja siirtää keskustelua myöhemmäksi.

”En juurikaan muista, että sanoisin, että en tee.” (Opo 1)

”Se on hyvin paljon siitä omasta semmoisesta organisoinnista kiinni ja, no sanoaanko, että tää on tosi kiireistä työtä. Ehkä ongelma on se, että on niin flowtyötä, että tässä on kauhean imussa... Viikot on hirveän erilaisia, se on se, niinku mä sanoin, että tän työn ongelma on se flow. Se on se ongelma, että tavallaan työtehtävät on niin vaihtuvia, mielenkiintoisia, mutta tässä on ehkä oleellista se, että tietää myös sitten joskus, että nyt niinku se tietokone kiinni... Tärkeää on ehkä just semmonen, tietynlainen oman työn jaksottaminen, just se rajaaminen tietyllä tavalla, mutta se tapahtuu aika luontevasti, koska sitä hommaa on niin paljon, siinä ei yleensä ehdi pysähtyykkään semmoseen kauheen epäolennaisiin juttuihin.” (Opo 2)

Vaikka työ vaatii joustavuutta, haastateltavat korostivat myös työn rajaamisen taitoa. Työvuosien myötä monella on kehittynyt ymmärrys siitä, miten omaa työtä voi jäsentää ja suojata niin, että jaksaminen säilyy. Opinto-ohjaajat kokivat työn rajauksen tärkeäksi ja välttämättömäksi taidoksi erityisesti siksi, että työn kuormittavuus ei kasaantuisi liialliseksi. Rajojen asettaminen mahdollistaa keskittymisen olennaiseen, mutta myös palautumisen työn ulkopuolella.

”Tietysti vuosien varrella oppinut sitä, sitä rajaamista, että et, pyrin siihen kyllä, että teen sen, 8 ja 16 välillä ne työt...” (Opo 4)

”Että osaa rajata sen oman työnsä, niin se on aika tärkeätä, koska muuten tää työ käy liian raskaaks tän päivän aihealueitten kans.” (Opo 7)

7.1.4 Ohjauksen saatavuus ja saavutettavuus

Tämän tutkimuksen aineiston mukaan ohjauksen saatavuus ja saavutettavuus vaihtelivat oppilaitoksesta ja ohjattavista aloista riippuen. Opinto-ohjaajat kuitenkin pitivät pääsääntöisesti ohjausta hyvin saatavilla olevaksi ja vaikka työ koetaan kiireiseksi, useampi opinto-ohjaaja toi esiin, että ohjaukselle on aina löydyttävä aikaa.

”Idea tietysti on se, että sitä aikaa pitää olla niin paljon, että kaikilla on aikaa siihen kohtaamiseen, jos se halu on, ja tarve.” (Opo 2)

Ohjauksen saatavuutta pidetään tärkeänä, vaikka aina se ei ole ihanteellisella tasolla. Osalla opinto-ohjaajista on erilaisia toisistaan poikkeavia työtehtäviä tai työnkuvia, jotka vievät valittavan paljon aikaa ohjaustyöltä.

”...et tällä hetkellä opolla menee työajasta, en tiedä, enkä välttämättä haluakaan, kuinka paljon menee niinku erilaisiin, mä puhun aina klikkauksista, eli Wilma-kirjaamisiin ja Priimus-kirjaamisiin ja kaikkiin kirjaamisiin.” (Opo 3)

”No tottakai, joo mä toivoisin et mä olisin sellanen helposti lähestyttävä ja, ja helposti löydettävä, ja pystyis aika nopeellakin aikataululla ottaa muhun yhteyttä. Nyt ikävä kyllä siihenkin mun täytyy sanoa tässä kohtaa, kun mä teen tätä ... työtä ja oon erilaisissa ... töissä mukana, niin en mä pysty niin hyvin olemaan siellä arjessa niitten opiskelijoitten joukossa... se on mun henkilökohtanen tavoite, että sitä (aikaa henkilökohtaiselle ohjaukselle oppilaitoksessa) sais enemmän ja vois tehdä sitä, ja semmost läsnäolon lisäämistä, ja mä uskon, että se on niinku koko oppilaitostasoinen meidän tavoitekin semmonen, eli semmonen mitä toivotaan.” (Opo 7)

Saavutettavuus koetaan opinto-ohjaajien kesken tärkeänä ja sitä pyritään tavoittelemaan eri keinoin. Ohjausajolle ja opiskelijoiden kohtaamiselle pyritään löytämään ja kehittämään erilaisia tapoja, kuten jalkautuminen oppilaitoksen käytäville ja luokkatiloihin, tarjoamaan ohjausta puhelimitse (soittamalla, viestittelemällä, videopuheluilla), etäkokouspalvelujen (Zoom, Teams yms.) kautta sekä sähköpostitse. Osalla opinto-ohjaajista on käytössään erilaisia sähköisiä ajanvarausjärjestelmiä, joiden kautta opiskelijan on helppo varata tarvitsemansa aika opinto-ohjaajalle.

”Mulla on semmonen, niinku huomasitkin, tällainen sähköinen ajanvarauskalenteri, ni opiskelijat saa sinne varata...” (Opo 3)

”...mutta sillä tavalla mä oon huomannu, et opiskelijat, ei ne aina välttämättä tarttekaan sitä, että se tarvitsee face to face tulla, mikä on kyllä mun mielestä tosi hyvä, että näkee sen opiskelijan, mut joillekin se kynnyks voi olla korkea niinku kohdata se aikuinen ihminen tai ylipäättänsä joku ulkopuolinen henkilö, mikä ei ole siinä ryhmässä tai luokan luokkatilanteessa, et se voi ollakin helppomp, että ottaa Whatsappin kautta yhteyttä tai Wilma-viestillä ja sillä tavalla on pystytty hoitamaan niinku monta asiaa.” (Opo 7)

Myös olemalla läsnä ja saavutettavissa oppilaitoksessa, opinto-ohjaajan omassa työhuoneessa, koetaan edelleen yleisesti tärkeänä. Useampi opinto-ohjaaja hyödyntää edelleen vanhanai-kaista niin sanottua koppiopoulua, jolloin työhuoneen auki oleva ovi kutsuu opiskelijan sisään.

”...mä oon sanonut, että, et jos mulla on ovi auki, niin se on niinku merkki siitä, että voi tulla ihan vaikka kysyy yhden kysymyksen tai jotain muuta, mutta jos on ovi kiinni, ni sitten mul on täällä opiskelija tai sitten teen sellaista työtä, et mua ei saa niinku keskeyttää.” (Opo 3)

Yksi opinto-ohjaajista kokee kuitenkin, että opiskelijat eivät löydä hänen luokseen niin hyvin, mikäli hän on työhuoneessaan eikä tee itseään näkyväksi.

”Noi henkilökohtaiset omat tavoitteet omassa työssä on se, että entistä enemmän pyrin olemaan, olemaan niinku opiskelijoille läsnä ja saavutettava ja sitä kautta enemmänkin pyrin siihen, että mä oon jalkautunu enemmän sinne aloille, aloille ja, ja pyörin siellä enemmän kun, ku oon siellä omassa, omassa työhuoneessani.” (Opo 4)

7.1.5 Opiskelijaryhmien moninaisuus ja yksilölliset tarpeet

Opinto-ohjaajan ohjauksen kohderyhmät saattavat olla hyvinkin vaihtelevia: oppivelvollisia, aikuisopiskelijoita, kaksoistutkintolaisia, TUVA:laisia, maahanmuuttajataustaisia, eri-ikäisiä ja eri elämäntilanteissa olevia opiskelijoita. Työ koetaan mielekkäänä ja monipuolisena laajan ohjauskunnan vuoksi. Opiskelijaryhmät vaikuttavat kuitenkin suuresti opinto-ohjaajan työnkuvaan.

Opiskelijaryhmät vaihtelevat eri opinto-ohjaajien kesken. Jokaisella tutkimukseen osallistuneella opinto-ohjaajalla on ohjattavanaan sekä oppivelvollisia että ei-oppivelvollisia (aikuisia). Oppivelvollisten osuus ohjattavista vaihtelee eri opinto-ohjaajien kesken, riippuen osin ohjattavista aloista.

”... en osaa sanoa niinku mitään prosentteja, mut ihan selvästi, niinku varmasti yli puolet aikuisia. Ja paljon maahanmuuttajia... Tosi monipuolista, että on niinku se oikeastaan se elämän koko kirjo 16–60 v.” (Opo 3)

”Siis kyllähän niistä on niinku suuren, suurin osa (oppivelvollisia).” (Opo 6)

Ohjauksen tarve tai kohde vaihtelee suuresti sekä ohjattavien ja vuodenvaihteen mukaan. Aikuisopiskelijat saattavat tarvita ohjausta tietyissä elämänvaiheissa, kuten jatko-opintojen suunnittelussa, urasuunnitelmissa tai elämäntilanteen muutoksissa, kuten vanhempainvapaalle jäämisessä. Nuorten opiskelijoiden ohjauksen tarve puolestaan voi olla huomattavasti intensiivisempää ja jopa päivittäistä, sillä heidän elämässään tapahtuu monia muutoksia ja haasteita nykypäivänä. Haastatteluista kumpusi moniammatillisen sekä terveydenhuollollisen ohjauksen enenevä tarve.

”Ehkä niinku sanotaan näin, että tyypillisesti ollaan tekemisissä ihmisten kanssa, joilla on niinku ongelmia...” (Opo 1)

”Että tavallaan meillä on aika paljon täs työs sitä, että me nähdään ehkä ne niinku semmoiset kärjet, että joko se tyyppi ketä on hyvin tavoitteellinen ja haluaa vaiks korkeakouluopintoihin ja haluaa tukea jonnekin, niin me nähdään se kärki ja sitten me nähdään ehkä se kärki, että, et nyt ne sovitut tavoitteet ei millään tule toteutumaan tai ei, ei kunnolla tule toteutumaan, että harvoin semmonen niinku perusjamppa niinku tässä opon luona käy...” (Opo 2)

”Itseasiassa ohjausaiheet on kyl laidasta laitaa. Tosi paljon nyt tulee semmosia vastaan, ko ne tulee, ottaa yhteyttä ja siellä on mielenterveysongelmia ja semmosia ja et joudun ohjaamaan sitten eteenpäin... ja että niillä (opiskelijoilla) on tarve tulla nähdyksi ja huomioiduksi, ni se on tällä hetkellä ehkä se kaikkeist suurin et, eikä niinkään mikään yksittäinen tietty asia sil taval, et muuten on sit ihan laidasta laitaa. Plus sit ne mielenterveysasiat mitkä nousee siel kyllä hyvinkin pian.” (Opo 7)

Vastausten perusteella nuoret tarvitsevat ohjausta, ei pelkästään opintojen edistämiseksi, vaan myös arjen haasteissa, kuten annettujen tehtävien eteenpäin viemisessä ja henkilökohtaisessa elämässä. Nuorten kohdalla ohjaus liittyy usein myös rajojen asettamiseen, kasvattamiseen ja elämäntaitojen ja -hallinnan opetteluun.

”Ne (oppivelvolliset opiskelijat) tarttis entistä enemmän, enemmän tuota niin, niin erityisopettajan ohjausta, ei niinkään sen opinto-ohjaajan, et ne tarvitsisi siihen, siihen opiskeluun, päivittäiseen opiskeluun, niin siihen saada, saada semmosta henkilökohtaista tukea, ihan pienryhmässä tapahtuvaa opiskelua ja opo niis ei oikein monessakaan, niinku siitä oo oikein hyötyy.” (Opo 4)

7.1.6 Opinto-ohjaajan työssäjaksaminen ja saatu tuki

Aineiston mukaan hyvä työyhteisö, opotiimit sekä hyvä esihenkilötyö tukivat opinto-ohjaajien jaksamista. Samalla koettiin, että työn hajanaisuus ja näkymättömyys saattoivat lisätä kuormitusta tai ainakin luoda epä tietoisuutta ja -luuloisuutta muun työyhteisön joukossa.

Työhön saatu tuki voi ilmetä monin tavoin. Se voi olla esimerkiksi nopeaa viestintää kollegan kanssa jonkin teknisen kysymyksen tai työvaiheen selventämiseksi tai se voi olla mahdollisuus osallistua erilaisiin koulutuksiin. Opinto-ohjaajat kokivat oman työyhteisönsä tärkeänä voimavarana. Myös työkuvan selkeys koettiin työssäjaksamisen kautta tärkeänä tekijänä.

”Meillä on hirveän hyvä yhteisö opoilla, että meillä on tällainen tiivis yhteisö...” (Opo 5)

”Meil on selkeä työnkuva... Me ollaan niinku mietitty sellanen, niinku raakata, että yritetty mahdollisimman tiiviiksi, eli siellä oppilaitoksen sisäiset sidosryhmät, siel löytyy oppilaitoksen ulkoiset sidosryhmät...” (Opo 6)

Esihenkilöiden rooli nousi esiin useissa haastatteluissa: heidät mainittiin helposti tavoitettaviksi sekä tukea antaviksi ja heidän koettiin mahdollistavan opinto-ohjaajien yksilölliset toiminta- ja menettelytavat. Myös oppilaitoksen sisäinen moniammatillinen yhteistyö koettiin toimivaksi sekä tarpeelliseksi ja sitä osataan hyödyntää arjessa tarkoituksenmukaisesti.

”Esimiehet vastaa hyvin puhelimeen ja tota osaa antaa nopeasti jos on tälläsiä kimurantteja niin tota, osaavat antaa, että. Samoin sitten tietysti tässä on lähellä myöskin tiimivastaavat ja sitten opettajat ja sitten tukitiimi, kuraattoria, psykaa, terkkaria ja niin edelleen.” (Opo 1)

”Yleensä meillä on älykäs esimies. Hän yleensä sanoo, et haluaisitko tehdä tai kuulostaisiko siltä, että ehdit tekemään tällästä, niin tällee kysy sitä.” (Opo 2)

”Siis meillä on semmonen ihana tilanne, että meidän tän hetkinen, meidän esimiehenä... hän kyl on pitänyt siitä huolen, että me saadaan kehittää meidän omaa työtä ja antaa meille siihen kyl myöskin aikaa.” (Opo 7)

Vaikka haastattelujen perusteella opinto-ohjaajan työn kehittämistä kannustetaan organisaation tasolla, niin haastavaksi koettiin kuitenkin maksullisiin koulutuksiin pääseminen resursien vuoksi.

”No huonosti pääsee maksullisiin koulutuksiin...” (Opo 4)

Haastavaksi ja osin puutteelliseksi koettiin myös opinto-ohjaajan poissaolojen aikainen sijaisjärjestely tai sen puuttuminen. Koska opinto-ohjaajan työ on asiantuntijatyötä, sitä ei useinkaan voida siirtää toiselle, koska kukaan muu ei voi hoitaa tehtäviä samalla tavalla, erityisesti kun työ perustuu luottamuksellisiin opiskelijasuhteisiin ja henkilökohtaiseen osaamiseen.

”Ajoittain tietysti tulee kuormaa aivan hirveästi, erityisesti silloin, jos joutuu jäämään sairauslomalle, niin kukaan ei tee niitä töitä sitten, sitten sinä aikana ja ne on sitten siellä odottamassa siellä.” (Opo 4)

Työn hajanaisuus nousi osassa haastatteluissa esiin kuormittavana tekijänä. Osa opinto-ohjaajista (esimerkiksi Opo 7) kertoi, että oppilaitoksessa tehtävät, joiden vastuukohde on epäselvä, päätyvät usein opinto-ohjaajille, joko muiden osoittamana tai siksi, että opinto-ohjaajat ottavat ne itse hoitaakseen, koska ”jonkun nekin on tehtävä”. Haastatteluissa pohdittiin myös, että osa heille kuuluvista tehtävistä, kuten erilaiset mekaaniset kirjaukset ja klikkaukset, voitaisiin aivan hyvin delegoida esimerkiksi opintosuhteereille, sillä ne eivät vaadi ohjausosaamista. Tällaiset tehtävät vievät aikaa varsinaiselta ohjaustyöltä, joka on opinto-ohjaajan ydintehtävä.

”Joo no, lähinnä mä haluaisin saada rajattua itse enemmän niinku sitä, että mikä on opinto-ohjaajan työtä, mikä on niinku sitä ohjausosaamista verrattuna siihen sihteerin työhön...esimerkiksi kun meillä on jatkuva haku, niin miten se että, et opo katsoo opintopolusta ne hakemukset ja, ja opo kutsuu haastatteluun ja sitten opo sopii opettajan kanssa milloin on haastatteluajat ja sitten haastatellaan ja sitten opo lähettää joko hyväksymis- tai hylkäämiskirjeen opiskelijalle tai kutsuu kielikokeeseen jollei oo äidinkieli Suomi ja tota sitten tiedottaa tonne opinto-toimistoon ja näin, eli kyllä ne niinku siellä jollain on, mutta että just itse aina vähän kyseenalaistaa niitä kaikkia, et onko tää niinku oikeesti, et ihan nää kaikki on niinku sitä oleellista ohjaustyötä?” (Opo 3)

”Siis meidän opojen työ on semmonen, ku moni näkee sitä, että no et ku ei oikein tiedä että kenelle kuuluu, ni laitetaan opojen työksi se, et opot on helposti... mä sanon et me opot ollaan myös semmosia niinku, et me tartutaan asioihin ja puututaan ja lähdetään viemään asioita eteenpäin, niin senkin takia meille ehkä tulee paljon semmosia töitä, tällä hetkellä esimerkiksi noi osaamisen tunnustamisen työt mitä me tehdään siellä Priimuksessa, ni se on aika semmosta mekaanista työtä, minkä mun mielestä vois tehdä joku muukin kuin opinto-ohjaaja...” (Opo 7)

Työn näkymättömyys muulle oppilaitoksen henkilöstölle koettiin osin kuormittavaksi ja harmilliseksi, vaikka työ sinänsä koettiin arvostetuksi ja vertaiseksi. Kolme haastateltavaa nosti erityisesti esiin sen, että opinto-ohjaukseen liittyy paljon väärinkäsityksiä, esimerkiksi siitä, mitä työ konkreettisesti sisältää, kuinka paljon työtä on ja mitkä tekijät määrittävät työtä. Tätä tapahtuu haastateltavien mukaan valitettavan paljon jopa oman työyhteisön sisällä.

”Täs työssä pärjää ainoastaan niin, et tietää omat tehtävänsä ja tietää myös sen, mitkä ei ole omia tehtäviä, koska niinku sanottu, niin tää on työ mihin liittyy hirveästi mielikuvia ja myös ihan mejän opettajilla on mielikuva mikä opo on.” (Opo 2)

”Siis koska me ollaan semmosia hiljaisia työmyyriä, eikä tehdä ehkä niin näkyväksi, vaikka me käydään markkinoimassa koulutuksia ja, ja, ja haastatellaan uusia opiskelijoi ja muuta, niin silti monelle saattaa tulla yllätyksenä, että no missä se opo on, et mitä se oikein tekee, ku ei sitä näy ja missä se nyt taas on, et eiks opon kuulu olla täällä opiskelijoiden kanssa? Joo kuuluu ja tehdään sitäkin työtä, mutta koska meidän työhön kuuluu niin paljon kaikkea muutakin, niin se kaikki

muu voi olla semmosta aika vierasta niille muulle henkilökunnalle, että ei, ei tiedä että et mitä, missä me aina mennään...” (Opo 7)

Opinto-ohjaajan työtä on pyritty tekemään näkyvämmäksi organisaation sisällä muun muassa kuvaamalla tehtäviä oppilaitoksen laatukäsikirjoissa. Usein muiden henkilökunnan jäsenten käsitys opinto-ohjaajan työstä perustuu siihen, kuinka tiiviisti heidän oma työnsä liittyy opinto-ohjaajan kanssa. Opinto-ohjaajan perustehtävät ovat yleensä tiedossa, mutta kaikenlainen muu kehittämis- ja taustatyö jää monelta huomaamatta.

7.2 Oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksia opinto-ohjaajan työhön

Tässä luvussa tarkastellaan lakiuudistuksen vaikutuksia ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajan työhön. Haastatteluaineistosta esiin nousseet keskeiset havainnot on tiivistetty ja koottu kuvioon 8. Luvussa kuvataan, miten uudistus on muuttanut opinto-ohjaajan työtehtäviä ja työn sisältöä, lisännyt hallinnollista ja rakenteellista kuormitusta sekä tuonut esiin uusia opiskelijälähtöisiä haasteita. Lisäksi luvussa tarkastellaan resursseihin ja koulutuksen rakenteisiin liittyviä kysymyksiä sekä opinto-ohjaajien kokemuksia uudistuksen toteutumisesta käytännössä.

Kuvio 8

Oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksia opinto-ohjaajan työhön ammatillisessa koulutuksessa

Muutokset työtehtävissä ja työn sisällöissä	Hallinnollinen ja rakenteellinen kuormitus	Opiskelijälähtöiset haasteet	Resurssit ja koulutuksen rakenteet	Kokemukset lakiuudistuksen toteutuksesta
Puututaan enemmän opiskelijan koulunkäyntiin	Lisääntynyt byrokratia ja kirjallinen työ	Tuen ja erityisen tuen tarpeen kasvu	Luokkatilojen riittämättömyys	Lakiuudistuksen tavoite hyvä, mutta toteutus puutteellinen
Opinto-ohjaajan työssä aiempaa enemmän peruskoulun oppilaan-ohjauksen piirteitä (esim. yhteishaun ohjaus, kasvatustyö)	Valpas-järjestelmä, tiedonsiirrot ja opiskelupaikan varmistaminen	Koulukunnottomuus, koulupudokkuus	TUVA-opojen ja erityisopettajien vähyys	Ei korjannut juurisyytä (nuorten syrjäytyminen ja pahoinvointi)
Alanvaihtojen ja sisäisten siirtojen lisääntyminen	Lomake-erot eri ikäisten kohdalla	Vieraskielisten ja erityistä tukea tarvitsevien oppivelvollisuus	Erityisoppilaitosten sijainnin haasteet ja riittämättömyys	Huono ajankohta (COVID-19 sekä Ukrainan sota taustalla)
Oppivelvollisuus-pidentymän seuranta- ja velvoite	Koulun lopetuksen jälkiseuranta + jälkiohjaus	Nuorten pahoinvointi, motivaation puute	Tarve erilaisille koulumuodoille (pajamuoto, välivuosi, työelämäkokemus)	Liian nopea toimeenpano
MAR-palaverit	Lain tulkinta erilaisissa tilanteissa (esim. keskeytys)	Kaikki eivät kiinnity kouluun, vaikka opiskelupaikka on tarjottu	Opiskeluhuollon tärkeä rooli, mutta ei yksin riitä	Koulutuspolitiikan pitäisi olla pitkäjänteisempää
VARTU-keskustelut	Eri tietojärjestelmien pirstaleisuus		Opinto-ohjaajien määrällinen mitoitus ei huomioi työn vaativuutta	Uudistus ei motivoi kaikkia – koulupakko voi heikentää kiinnostusta
Yhteistyö huoltajien kanssa	Viranomaisyhteistyö (lasut)		Jälkiohjauksen vähäinen käyttö	Opintoihin kiinnittyminen yleensä 1. vuotena: vuoden laajentaminen olisi riittänyt
			Rahoituksen päättyminen – opojen irtisanomiset	

7.2.1 Muutokset työtehtävissä ja työn sisällöissä

Yhteistyö ja viestintä opiskelijoiden (oppivelvollisten) huoltajien kanssa on lisääntynyt, sillä huoltajilla on vastuu opiskelijan koulunkäynnistä. Tämä koetaan pääasiassa myönteisenä kehityksenä, mutta samalla myös kuormittavana, sillä huoltajille suunnattu tiedottaminen ja yhteydenpito on selvästi lisääntynyt.

”Mutta, että, myöskin se muuten on semmoinen positiivinen asia, että...se on nyt niinku automaatti, että se Wilma-näkymä on kahdeksaantoista asti huoltajalla näkyvillä...” (Opo 3)

”... se muuttaa myös sen kodin ja sen koulun välistä yhteistyötä, koska nythän täytyy olla paljon tarkempi sitten siinä, koska se velvollisuus on niillä huoltajilla siinä oppivelvollisuudessa, niin totta kai ne huoltajat tarvitsee tietoa ja tietysti meidän tarvitsee heitä lähestyä... et määrättyllä tavalla se (valvontavastuu) niinku, se nohevoittaa sitä, mutta sitten määrättyllä tavalla se myös raskauttaa, vaikka se vastuu on aina ollu nuorista tietysti.” (Opo 5)

Opinto-ohjaajien valvonta- ja seurantavastuu on kasvanut lakiuudistuksen myötä. Vaikka opiskelijan huoltajat ovat viimekädessä vastuussa opiskelijan koulunkäynnistä- tai käymättömyydestä, on oppilaitoksella myös vastuu seurata ja valvoa opiskelijan opiskelua. Opinto-ohjaajat kertovat, että seurannan ja valvonnan kautta VARTU- ja MAR-keskustelujen lisääntyneen huomasti. Keskustelut liittyvät paljolti opiskelijan poissaoloihin sekä koulukuntoisuuteen liittyen.

”Sitten se toinen asia mikä on oppivelvollisuuslakiin liittyvä, niin se valvontavastuu on vähän erilainen, että tavallaan se miten oppivelvolliset opiskelee, vaikka HOKSin mukaan, niin kyllä ne VARTUt, niitä on paljon...” (Opo 2)

”No on vaikuttanut. Se on lisännyt tosi paljon tämmöisiä yksilöllisiä, tämmöisiä MAR-keskusteluja, monialaisen työryhmän keskusteluja opiskelijoiden oppivelvollisuuden toteutumiseen eli poissaolot, tälläset, niitä on, niitä on entistä enemmän... niin se on lisännyt sitä, sitä niinku tämmöstä henkilökohtasta ja sitten tämmöstä, niin monialaisen työryhmän tekemistä, niitä on viikottain.” (Opo 4)

7.2.2 Hallinnollinen ja rakenteellinen kuormitus

Hallinnollinen ja rakenteellinen kuormitus nousi useissa haastatteluissa esiin. Opinto-ohjaajan työssä kaikki tulee nykyisin dokumentoida tarkasti eri järjestelmiin kuten Wilmaan ja kaiken tämän kirjaamisen koettiin vievän turhan paljon aikaa opiskelijan kohtaamiselta ja ohjaukselta. Keskeyttämistilanteet, jotka voivat ulospäin näyttää yksinkertaisilta lomakeprosesseilta, vaativat opinto-ohjaajilta tarkkaa lain ja säädösten tuntemusta sekä tilannekohtaista harkintaa:

onko koulun keskeytys ylipäätään sallittu oppivelvolliselle ja jos on niin millä perusteella? Lisäksi nivelvaiheisiin, alan- ja oppilaitoksen vaihtoihin sekä jälkiohjaukseen liittyy useita toimenpiteitä, jotka vaativat aikaa sekä huolellisuutta ja ovat usean opinto-ohjaajan sanoin lisääntyneet.

” Tietysti nyt se kirjaaminenhan on niin kun on päivän sana, että kaikki kirjaetaan.” (Opo 1)

” Että se semmoinenkin joku, että vaikka tämmöinen keskeytys kuulostaa hirveän simppeleltä, että lomakkeeseen, paperiin rastit ruutuun ja kiitos ja näkemiin, mutta tämmöisenkin työn tekeminen opona vaatii sen, että itse täytyy aina selvittää, no mitäs tästä oppivelvollisen keskeyttämisestä sanotaan? Onko tää tilanne missä on lupa keskeyttää? Eli kaikki tämmöset hyvin niinku perusprosesseilta kuulostavat vaatii aika paljon semmoista paneutumista, jos haluaa et menee oikein ja totta kai me opot niinku toivotaan sitä.” (Opo 2)

” Mutta nyt sitten niin, niin tota ensinnäkin tää että, et jos he siirtyy jonnekin toiseen oppilaitokseen, ni se pitää koko ajan niinku varmistaa, että siihen ei saa, ei saisi tulla päivänkään väliä, eli että jos jossain lopettaa ja siirtyy meille, ni sieltä se opo on yhteydessä, että onko se nyt teillä varmasti siellä ja toisin päin, et sitten jos niinku siirtyy toiseen oppilaitokseen, niin se, se varmistuskohta on niinku semmoinen mitä, mitä ei ennen ollut... että tämmöiset siirtymät on sellasii, jotka työllistää enemmän kuin aiemmin.” (Opo 3)

7.2.3 Opiskelijälähtöiset haasteet

Opinto-ohjaajat ovat syvästi huolissaan opiskelijoiden lisääntyneestä pahoinvoinnista ja sen vaikutuksista koulunkäyntiin. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä myös ne nuoret, joilla ei ole vielä valmiuksia toiselle asteelle siirtymiseen, päätyvät usein silti ammatillisiin opintoihin ja sitä kautta usein TUVAAan. Tämä lisää ohjauksen ja tuen tarvetta merkittävästi. Haastattelujen mukaan erityisesti perustason ammatillisissa oppilaitoksissa on nähtävissä selkeä kasvu erityisen tuen ja yksilöllisen ohjauksen tarpeesta.

” ...erityisen tuen, tuen opiskelijoita on, on tullu entistä enemmän. Niitä oli toki ennenkin, mutta niitä on semmoinen 30 % meidän opiskelijoista.” (Opo 4)

” ... et jos mä niinku mietin että, et sairaalakoulust tulee, nuori hakee yhteishaussa, joka ei ole oikeastaan käynny kouluu fyysisesti ehkä vuoteen, kahteen ja yhtäkkiä hänen pitäiskin tulla, tulla viis päivää viikossa kahdenkymmenen hengen ryhmään, ni se ei oo ihan realistista aina. Että, semmosia, semmosia väliportaita nyt tarvittaisiin ehkä enemmän ja niin sithän ne meilt lähtee aika pitkälti noihin TUVVA-koulutuksiin, eli valmentaviin koulutuksiin, mut tota mut mut, siellä on sitten, siel on sitten taas ne omat haasteensa sitten kanssa, et toi, et onko he valmiita sinnekkään? Pelkästään jo koulu sanana voi olla heille paha.” (Opo 6)

7.2.4 Resurssit ja koulutuksen rakenteet

Opinto-ohjaajien mukaan opiskelijoiden tuen tarpeet ovat kasvaneet huomattavasti, mutta oppilaitoksessa tarjolla oleva tuki ei vastaa nykyisiä tarpeita, varsinkaan perustason ammatillisissa oppilaitoksissa. Erityisoppilaitoksia on tuen tarpeisiin verraten vähän ja ne sijaitsevat tietyillä paikkakunnilla, jolloin niiden saavutettavuus voi olla huono. Haastattelujen perusteella myös kielitaidottomien oppivelvollisten ohjaus koetaan haastavaksi, sillä heidän tukemisensa vaatii aikaa, kärsivällisyyttä ja erityistä osaamista. On myös nähtävissä, että osa maahanmuuttajataustaisista oppivelvollisista ei kiinnity opintoihin etenkin, jos taustalla on esimerkiksi sota ja haave kotimaahan paluusta.

” Mutta semmoinen, niinku näistä oppivelvollisuuden myötä on uus tää vaativan erityisen tuen opiskelijat ja niiden tuleminen niinku tänne normaaliin perusammattilliseen koulutukseen, että, et se on niinku tullu sellaseksi probleemaksi, että, et ei ole, meillä ei ole semmosia tuen, tuen muotoja tarpeeksi... Sitten taas toi erityisammattioppilaitos, niinku Spesia, niin, ni ne ei pääse sinne, tai sitten se on liian kaukana kotikunnasta, niin ne ei ole valmiita lähtemään sinne sitten. Eikä ehkä vanhemmatkaan päästä sitten, sitten ne roikkuu tuossa, me yritetään tehdä kaikkia mahdollisia tukitoimia mitä pystytään, mutta se, se siinä on sitten omat haasteensa, että ne opinnot ei etene, etene sitten kyllä mihinkään että... No sitten on, toinen on sitten nää, nämä vieraskieliset, ei-Suomi-äidinkieli, joita meillä on ollut, ni nää, oppivelvollisuus on tuonu, tuonu kyllä sellaista, että se kielitaito on se problema...enemmän sitä motivaatio-ongelmaa näillä nuorilla enemmän, että ne ei ehkä sitten niin haluakaan sitoutua tähän, ne haluaisi palata sinne Ukrainaan...” (Opo 4)

Useampi opinto-ohjaajista nosti esiin tarpeen kehittää vaihtoehtoisia koulutuspolkuja, kuten joustavampia oppisopimusmalleja, välivuoden mahdollistavia ratkaisuja tai työpajatoimintaa tukevia malleja. Lisäksi useamman kokema suuri ohjattavien määrä kuormittaa ja osa kokee, ettei aikaa jää riittävästi yksilölliseen ohjaukseen ja opiskelijan hyvinvoinnin tukemiseen.

” Tuonne TUVAAan tulee paljon niin kotikunnan osoittamia opiskelijoita tota, joiden ehkä niinku, heidän tulevaisuuden kannalta olis parempi, että he voisi olla vaikka vuoden jossain pajalla, ikään kuin ilman tavoitteellista opiskeliua, että he saisi ihan rauhassa niinku pohtia ja miettiä ja käydä työharjoitteluissa ja kaikkee sellasta, että nyt niinku tavallaan se, mut sen pitää olla opiskelupaikka ja sen pitäisi sitte niinku, siellä pitäis saada jotain suorituksiiki, niin, ni, joidenkin nuorten kohdalla se koulukuntoisuuden, koulukuntosuudes on haasteita. Että aikasemmin, ni he saatto olla vuoden pajas, nuorten työpajalla tai jotain sillä tavalla että, tai tehdä niinku jotain, mikä heitä motivoi ehkä tai ainakin siinku sil taval pohtii sitä, eikä ollu sellasta velvoitetta... Mutta nyt, nyt mä koen että, et kyllä nuoria ahdistaa se, et heillä on niinku tavallaan velvoite opiskella...” (Opo 3)

” Että et et semmoinen niinku opiskelijan kohtaaminen näillä opiskelijamäärillä, ni jää hyvin vähäiseksi siis muutoin, ku sitten niissä tämmösissä, sanotaan pakollisissa ohjauskeskusteluissa, mikä on sitten niinku enemmän se, että joudutaan puuttumaan ja mietitään niitä tukiratkaisuja ja kaikkee, et semmoiset on lisääntyne. ” (Opo 7)

Yksi opoista (Opo 6) kuitenkin toi esiin hänen hyvän tilanteensa ohjattavien määrään sekä opiskelijoiden hyvinvointiin liittyen.

” Mulla on ehkä, sanotaan sillai, että mulla on niinku tällä hetkellä aika hyvä tilanne siis sen, voisiko nyt sanoa opiskelijamateriaalin suhteen... että mulla on aika paljon semmosia normi nuoria... ” (Opo 6)

Opinto-ohjauksen kehittämiseen saatu rahoitus on näkynyt niukkana opinto-ohjaajille asti, eikä kokemus lisäresurssien saamisesta ole monenkaan opinto-ohjaajan mielestä realistista.

” Mutta eihän siihen tää, ei nyt mitään rahoituksellista resurssia erikseen ole kauheasti saatu. Marinin hallitus antoi silloin 80 miljoonaa euroa rahaa lisää, mutta sitten se loppui. Erityisrahoitus loppui nyt ja esimerkiksi se, että siellä on vaan, palkattiin näitä ohjaajia, ammatillisia ohjaajia, niin niistä suurin osa on sanottu irti, koska rahoitus loppu, että pienemmällä porukalla tehdään tästä eteenpäin... ” (Opo 5)

” Ei niihin (resursseihin) ole tullut mitään muutoksia. ” (Opo 6)

7.2.5 Kokemukset lakiuudistuksen toteutuksesta

Haastatteluissa opinto-ohjaajia pyydettiin kertomaan lakiuudistuksen mukana tuomista hyödyistä ja positiivisista asioista sekä haasteista opinto-ohjaajan työhön liittyen. Jokainen haastateltava löysi jotain myönteistä lakiuudistuksesta, vaikka pääosin se koettiin ristiriitaisena, puutteellisena ja jopa turhana. Lähinnä maksuttomuus ja tuen saaminen koettiin opiskelijan näkökulmasta merkittäviksi eduiksi ja nivelvaiheeseen kohdistuva tarkempi seuranta nähtiin suurilta osin hyödyllisenä.

”No tietysti tää maksuttomuus sitten on, on semmonen niinku hyvä asia, oppivelvollisilla, ku kaikki oppimateriaalit on maksuttomia. Mut et sekin tekee välillä semmoisia vähän sellaisia epämuikaviakin tilanteita, jaetaan jotakin, jos vaikka nyt näinkin yksinkertaista asiaa kun jaetaan kyniä ja oppivelvollinen saa ja ei-oppivelvollinen ei saa. ” (Opo 3)

”Että ainut on tietysti opiskelijan näkökulmasta, se on tuonut positiivisuutta tää opiskelun ilmaisuus ja muu... Mutta ei tää mun näkökulmasta kyllä mitään, mitää sillä tavalla niinku positiivista oo tuonu et. ” (Opo 4)

”No ehkä se on sitten, ainakin kuitenkin se hyöty ollut, että eihän koulupudokkaita tule helposti... mutta ei tää sinänsä ole sitä, sitä parantanut, että jos mietitään sitä, että jos tulee peruskoulusta tänne meille, siirtyy toiselle asteelle, niin ei tää nyt, ei tää maailma ole miksiäkään muuttunut, tää on se sama maailma mitä oli ennen tota oppivelvollisuutta... että ihan samaa työtä tehdään kun silloinkin tehtiin (ennen lakiuudistusta)...” (Opo 5)

”Eli siinä (nivelevaiheessa) tulee semmosta ehkä tiukempaa seurantaan nyt sitten suuntaan, jos toiseenkin, mikä on mun mielestä sitten taas toisaalta ihan hyväkin asia, että ne (oppivelvolliset) ei todellakaan sitten niinku tipahda siitä välistä.” (Opo 6)

Enemmistö opinto-ohjaajista toi kuitenkin lakiuudistukseen liittyen esiin huolia ja turhautumista kuten siitä, että laki tuli nopeasti voimaan ilman riittävää valmistelua ja tukirakenteita.

”Tää niinku tavallaan on semmonen, haastavassa vaiheessa, että et ei tälle mitään voinu, että on niinku kaks tämmöistä asiaa: oppivelvollisuus ja korona vähän niinku siinä samassa ajanjaksossa... No kyllähän se (oppivelvollisuuden laajentaminen) tuli aika nopeasti. Mutta ehkä sitä olis voinu vähän koeajaa.” (Opo 3)

”Nyt sit on, ehkä joudutaan tekemään semmosii pikkuisen keinotekosii versioita siihen saakka, kunnes he on 18, eli he olevinaan käy koulu, todellisuudessa siis heil rakennetaan joku just tämmöinen 2-3 päivän niinku koulunkäynti sinne ja kun he täyttää 18, saman päivän he pistää eropaperit. Että tota tota tota, jotenkin olisin itte ehkä ajatellut sitä, että olisi voinut ehkä, ehkä lähteä ehkä pikkuisen matalemmallakin kynnyksellä liikkeelle. Elikkä oltaiski lisätty vaan vuosi (oppivelvollisuutta)... et se vuosi on kyllä niinku mitä tässä on nyt, nyt kuitenkin (x) vuotta niitä seurannu, niin jos ei ne vuodessa siihen sitoudu, ni aika harva sitoutuu sen jälkeen.” (Opo 6)

Useampi opinto-ohjaaja koki, ettei uudistus yksin riitä ratkaisemaan nuorten pahoinvoinnin taustalla olevia syvälle juurtuneita ongelmia. Myös opiskelumotivaatio ja sitoutuminen opintoihin nähtiin haasteena, etenkin tilanteissa, joissa opiskelupaikasta ei tarvitse enää kilpailla entiseen tapaan.

”Jos niinku multa kysyttäisiin, mitä pitäisi tehdä, niin varmasti se, valitettavasti oppilaitos ei sitä oppivelvollisuuslakii ei nyt yksin ratkaise, sitä kaikkee mitä siellä on ollut vuosia niinku taustalla siihen, että ollaan tämmöisessä tilassa yhteiskunnallisesti, että kyllä me valitettavasti tarvitaan vielä paljon järeämpiä kokonaisvaltaisempia keinoja.” (Opo 2)

”... se (oppivelvollisuuden laajentaminen) näkyy sellasena, että nuoret ei sitten niin helposti koulussa käy sitten, että sitä jäädään pois koulusta ja niin edelleen niin se, se niin, että se näyttäytyy mun mielestä vähän huonolta, siinä se nyt että, et kun kaikki saa paikan, niin ei tarvitse hirveästi niinku silleen kilpailla siitä paikasta sitten että.” (Opo 4)

”Mutta kyllä se on todettava, että ei niinku, ei oppivelvollisuuden jatkaminen, niin laajentaminen niin ni, ei se niihin ongelmiin tuonut vastausta kaikkiin mihinkä sitä haluttiin... Jos se opiskelija tulee sieltä (peruskoulusta) sellaisena, että sillä ei ole opiskelutaitoja, eikä sillä ole sitä opiskelukykyä tai siellä on asiat niin huonosti, niin eihän se täällä (toisella asteella) miksikään muutu sen oppivelvollisuuden myötä... Että jos mä olisin oppivelvollisuuslain tehnyt, niin mä olisin ensiksi vahvistanut peruskoulun opiskelijahuoltoa ja erityistä tukea ja sitten ruvennu vasta sen jälkeen miettimään, että onko meillä mahdollisuutta sitten laajentaa sitä oppivelvollisuutta ylemmäksi niin, että et sinnekin voidaan antaa sitten lisäresursseja. Mä oisin kyllä peruskoululle antanut lisäresursseja ja sen ois täytynyt tulla pysyvästi.” (Opo 5)

8 Pohdinta

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin ammatillisen opinto-ohjaajan työtä opinto-ohjaajien omasta näkökulmasta sekä sitä, millaisia muutoksia opinto-ohjaajat kokevat oppivelvollisuuden lakiuudistuksen tuoneen siihen. Oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksia opinto-ohjaajien työhön ammatillisessa koulutuksessa voidaan pitää sekä ajankohtaisena että yhteiskunnallisesti merkittävänä.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä haluttiin selvittää, millaista opinto-ohjaajan työ on ammatillisessa oppilaitoksessa lakiuudistuksen jälkeen. Opinto-ohjaajien haastatteluista kävi ilmi, että eri paikkakunnilla sijaitsevien ammatillisten oppilaitosten, eri koulutalojen sekä eri koulutusalojen ohjauksen välillä esiintyy käytäntöjen monimuotoisuutta. Myös opinto-ohjaajien taustat ja profiilit erosivat toisistaan merkittävästi, mikä osaltaan vaikutti heidän työtehtäviinsä ja näkemyksiinsä niistä: osa haastatelluista oli toiminut tehtävissään jo vuosikymmenien ajan, osalla oli toisistaan poikkeavia työtehtäviä, kuten erilaiset vastuutyöt organisaation sisällä.

Kuten Numminen kollegoineen (2002) sekä Toikka & Mustonen (2011) kuvaavat, opinto-ohjauksen rooli on nykyään keskeinen paitsi yksilöllisten opintopolkujen tukemisessa, myös opiskelijoiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemisessä. Heidän mukaansa opinto-ohjaajan työ on muuttunut pelkästä opintojen ohjauksesta opiskelijan elämänhallinnan ja urasuunnittelun tukemiseen. Myös tämän tutkimuksen aineistosta nousi vahvasti samanlaisia kokemuksia opinto-ohjaajan työkentän monimuotoisuudesta: opinto-ohjaajan työ ei ole enää pelkästään opintojen ohjausta, vaan siihen kuuluu myös markkinointia, viestintää, verkostotyötä ja suuri määrä erilaisia hallinnollisia tehtäviä. Aineiston mukaan ohjaustyön sisältö on erittäin laaja kattaen henkilökohtaiset ja ryhmäkohtaiset ohjauskeskustelut, ura- ja jatko-opinto-ohjauksen, opintojen etenemisen seurannan, opiskeluhuolto-ryhmätyön, hakeutumispalvelut sekä tapahtumien järjestämisen. Lisäksi työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä erilaisten sisäisten ja ulkoisten verkostojen kanssa, jolloin opinto-ohjaaja toimii linkkinä opiskelijan, oppilaitoksen ja ulkopuolisten toimijoiden välillä. Opinto-ohjaajien yhteistyö eri toimijoiden kanssa ei ole paljoakaan muuttunut vuosien saatossa (vrt. Numminen ym. 2002).

Kaikki haastatellut opinto-ohjaajat pitivät työstään ja olivat siihen pääosin tyytyväisiä, vaikka kehittämiskohteitakin löytyi. Aineiston perusteella osa opinto-ohjaajista kokee ohjattavien

opiskelijoiden määrän liian suureksi, jotta OPH:n (2023) laatimat hyvän ohjauksen kriteerit: tasavertainen, -laatuinen ja saavutettava ohjaus toteutuisi käytännössä. Tämä on linjassa Kettusen ym. (2023) selvityksen kanssa, jossa todettiin ohjattavien määrän olevan suosituksia korkeammat useamman ammatillisen oppilaitoksen kohdalla. Aineistosta nousi kuitenkin esiin, että suurista ohjattavien määristä riippumatta opinto-ohjaajan työn monipuolisuus koettiin työn voimavarana, sillä työ koettiin vaihtelevaksi sekä merkitykselliseksi ja sitä tehdään aidosti opiskelijoiden parhaaksi.

Toisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää opinto-ohjaajien näkemyksiä ja kokemuksia siitä, millaisia muutoksia lakiuudistus on tuonut opinto-ohjaukseen ammatillisessa oppilaitoksessa. Lakiuudistukseen liittyi opinto-ohjauksen kehittämishanke, jonka tavoitteena oli muun muassa vahvistaa opinto-ohjauksen laatua sekä vaikuttavuutta ja kehittää ohjauksen rakenteita yhdessä ohjaushenkilöstön osaamisen vahvistamisen kanssa (OKM, n.d.). Oppivelvollisuuden laajentamista koskeva lakiuudistus ei opinto-ohjaajien mukaan tuonut mitään merkittävää hyötyä heidän työnsä näkökulmasta. Useampi haastateltava toi esiin, että tukea tarvittaisiin jo paljon aiemmin, koko perusasteen ajan. Aineiston perusteella oppivelvollisen seuranta ja valvonta on muuttanut muotoaan ja tuonut huomattavasti lisää kirjaamistehtäviä opinto-ohjaajan työhön. Koulupudokkaiden seuranta koettiin kuitenkin myös hyväksi asiaksi, jotta on varmuus opiskelijan olinpaikasta ja näin opiskelijaan voidaan kohdistaa enemmän tukea. Seurantaan liittyen myös yhteistyö oppivelvollisen huoltajien kanssa on lisääntynyt, koska huoltajat ovat vastuussa opiskelijan koulunkäynnistä yhdessä koulutuksen järjestäjän kanssa. Luottamuksellinen ja kunnioittava yhteistyö huoltajien kanssa on eriarvoisen tärkeää opiskelijaa tukeessa (Honkanen & Suomala, 2009).

Tämä tutkimus toteutettiin haastattelumenetelmällä, koska haluttiin selvittää tietyn joukon (ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajat) kokemuksia tietystä aiheesta (opinto-ohjaajan työ ja lakiuudistuksen vaikutukset siihen). Kysely olisi voinut tuottaa laajemman katsauksen aiheeseen, koska sen olisi voinut toteuttaa useammalle ja laajemmalti maantieteellisesti. Haastattelu koettiin kuitenkin menetelmänä tähän sopivimpana, koska tällöin saatiin tutkittavien ajatuksia ja kokemuksia esiin paremmin, kuin esimerkiksi kyselyn tai havainnoinnin avulla. Tutkimusaineistoa kertyi paljon ja sitä olisi voinut rajata tarkemmilla haastattelukysymyksillä. Useat haastattelut laajenivat alkuperäistä suunnitelmaa enemmän, minkä uskotaan johtuneen osin luottamuksellisesta ja avoimesta haastatteluilmapiiiristä. Aineistosta nousi esiin, että opinto-ohjaajat halusivat tuoda omaa työtään näkyväksi ja kertoivat siitä mielellään.

Tutkimusprosessin aikana haastavimmaksi osoittautui aiheen rajaaminen, koska aihe on niin laaja ja mielenkiintoinen sekä, koska ohjausta ja oppivelvollisuutta käsittelevää kirjallisuutta ja tutkimustietoa on valtavasti. Oman näkökulman kautta pyrittiin kuitenkin avaamaan sitä, miten laajennettu oppivelvollisuus näyttäytyy juuri ammatillisissa oppilaitoksissa toimivien opinto-ohjaajien arjessa ja miten heidän roolinsa on jatkuvassa muutoksessa, suuntana mikä?

Tutkimuksen tulokset osoittavat opinto-ohjaajien yleisesti kokevan, että lakiuudistus ponnistettiin läpi liian nopeasti sitä kunnolla valmistelematta. Valtiontalouden tarkastusviraston (2021) mukaan ammatillisen reformin valmistelu tehtiin myös nopeassa aikataulussa, mikä vaikeutti oppilaitosten sopeutumista uuteen kulttuuriseen muutokseen. Liian nopean uudistuksen läpiponnistuksen näkemystä tukee osaltaan silloisen hallituksen (HE 54/2022) esittämät kehittämistarpeet. Heti toimeenpanon 2021 yhteydessä hallitus havaitsi kehittämistarpeita, joiden perusteella oppivelvollisuuslain säännöksiä tarkennettiin esimerkiksi 17-vuotiaiden perusopetuksen osalta, jotta jatkossakin lasten perusopetuksessa opiskelu hyväksyttäisiin oppivelvollisuuden suorittamiseksi eikä edelleen perusopetuksessa joidenkin haasteiden vuoksi oleva 17-vuotias joutuisi siirtymään aikuisten perusopetukseen kesken opintojensa. Myös erityisen tuen päätösten siirtämisen osalta hallitus huomasi kehittämistarpeen: Ammatillista koulutusta koskevaan lakiin esitettiin muutosta, joka velvoittaisi siirtämään tiedot erityisen tuen päätöksestä opiskelijan vaihtaessa koulutuksen järjestäjää. Tämän muutoksen tavoitteena oli hallituksen mukaan varmistaa, että opiskelijan tuen tarve ja aiemmat tukitoimet välittyvät uudelle järjestäjälle, jonka vastuulla olisi selvittää ja arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikaisten päätösten perusteella. Muutokset astuivat voimaan vuosi lakiuudistuksen jälkeen 1.8.2022.

Useampi opinto-ohjaaja nosti aineistossa myös esiin, että tukitoimia tarvittaisiin jo huomattavasti nykyistä aiemmin. Opinto-ohjaajien huoli opiskelijoiden hyvinvoinnista ja mielenterveydestä on suuri. Tämä näkyy runsaina poissaoloina, opiskelijoiden heikkona jaksamisena ja kasvavana tuen tarpeena. Jahnukaisen (2001) mukaan ohjauksellista tukea ja huolehtimista erityisopetuksen oppilaista on suositeltu jo 1950-luvulta saakka. Peruskoulussa on nykyisin havaittavissa huolestuttava trendi, jossa oppilaita ei enää jätetä luokalle, edes silloin kun osaaaminen ei ole riittävää, vaan oppilaat etenevät ”säälivitosilla” vuodesta toiseen ilman, että haasteiden juurisyihin puututaan. Myös Alasen (2021) tutkimuksessa todettiin, että suurin osa koulupudokkaista oli niitä, jotka olivat edenneet luokalta toiselle ”armovitosten” turvin. Tämä

taas johtaa siihen, että toiselle asteelle saapuu opiskelijoita, joilla ei ole tarvittavia perustaitoja tai opiskelukykyä. Tässä yhteydessä onkin aiheellista kysyä, että miksei ennaltaehkäisevää työtä tehdä lasten ja nuorten kohdalla yhtä systemaattisesti kuin vaikkapa rakennusten kunnossapidossa? Talon annetaan harvoin lahota ennen tarvittavia toimenpiteitä, sillä ennaltaehkäisy on pitkässä juoksussa halvempaa kuin korjaaminen, joskus korjaaminen ei ole edes mahdollista. Samalla logiikalla olisi ollut perusteltua kohdistaa oppivelvollisuuden laajentamiseen varatut resurssit jo aiemmin koulupolulla ilmenevien haasteiden ennaltaehkäisyyn.

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella lakiuudistuksen vaikutuksia voisi tutkia tarkemmin suhteessa lain tavoitteisiin. Useat opinto-ohjaajat toivat esiin, että suurin osa nuorista hakeutui toiselle asteelle jo ennen lakiuudistusta. Oppivelvollisuuden laajentaminen ei heidän mukaansa kohdentunut niihin nuoriin, jotka tarvitsevat eniten tukea, vaan loi uusia velvollisuuksia jo valmiiksi kuormittuneille nuorille, jotka eivät ole vielä koulukuntoisia tai muutoin valmiita toisen asteen opintoihin.

9 Luotettavuus ja eettisyys

Tässä tutkimuksessa, kuten Juutin ja Puusan (2020a) mukaan yleensä laadullisessa tutkimuksessa on pyritty selvittämään tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden eli Varsinais-Suomessa ammatillisessa oppilaitoksessa työskentelevien opinto-ohjaajien omakohtaisia kokemuksia ja näkökulmia. Tutkimuksen otos koostuu seitsemästä varsinaissuomalaisen opinto-ohjaajan haastattelusta, joten tulokset eivät tule olemaan yleistettävissä jokaisen suomalaisen opinto-ohjaajan kokemuksiin työstään ja työnkuvastaan, mikä ei ole tämän tutkimuksen lähtökohtainen tarkoituskaan. Oppivelvollisuuden laajentamista koskeva laki astui voimaan 1.8.2021. Haastattelut tähän tutkimukseen liittyen toteutettiin keväällä 2024, jolloin muutoksesta oli kulunut noin kaksi ja puoli vuotta, jolloin tutkittavilla oli melko tuoretta kokemusta oppivelvollisuuden laajentamisen tuomista muutoksista heidän työhönsä.

Juuti ja Puusa (2020b) toteavat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa voidaan käyttää kolmea eri käsitettä: eettisyyttä, luotettavuutta sekä uskottavuutta. *Eettisyydellä* tarkoitetaan heidän mukaansa sitä, että tutkija on koko tutkimuksensa ajan noudattanut eettisiä periaatteita, eli menetelmät ja analyysitavat, joita on käytetty tutkimuksessa täyttävät sellaiset kriteerit, että niitä voisi käyttää tehdessä mitä tahansa tutkimusta. Tutkimuksen eettisyysperiaatteissa on myös tärkeää, ettei tutkittavat tai tutkimuksen kohteena olevat vaarannu tai paljastu missään tutkimuksen vaiheessa. Koska tutkimus koskee Varsinais-Suomen ammatillisissa oppilaitoksissa työskenteleviä oppilaanohjaajia jonkun tietyn kaupungin tai yrityksen sijaan, ei varsinaista tutkimuslupaa miltään organisaatiolta tarvittu. Tutkimuslupa haastateltavilta saatiin kirjallisena heidän vastatessaan osallistuvansa tutkimukseen. Haastattelukutsut lähetettiin tutkittavien työ sähköpostiin niin, ettei tutkittavilla ole tietoa toisistaan. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista ja tutkittaville tarjottiin mahdollisuus peruuttaa tai keskeyttää osallistuminen tutkimukseen milloin tahansa tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkittaville toimitettiin ennen haastattelua tietosuojailmoitus, jossa annettiin selvennys tutkittavien yksityisyydensuojasta, henkilötietojen käsittelystä sekä aineiston tietoturvalisistä käsittelystä ja säilyttämisestä.

Luotettavuus puolestaan merkitsee Juutin ja Puusan (2020b) mukaan sitä, että tutkija pystyy kuvaamaan luotettavasti ja vakuuttaen koko tutkimuksen etenemisen sellaisena kuin se on tosiasiallisesti toteutunut ja että hän pystyy kuvaamisen lisäksi perustelemaan lähestymistapoja ja menetelmiä, joita on tutkimuksen eri vaiheissa käyttänyt. Vaikka laadullisessa tutkimuk-

nessä ei voida niin hyvin arvioida tutkimustulosten luotettavuutta kuin esimerkiksi määrällisessä tutkimuksessa, voidaan silti tutkimuksen otoksella ja sen koolla sekä haastatteluaineiston toteutuksella ja laadulla saada luotettavuutta tutkimukseen (Hirsjärvi & Hurme, 2004; Hirsjärvi ym., 2010). Haastattelutilanteessa ohjattiin koko haastattelun ajan osallistujien huomio nimenomaan tutkimuksen kohdeilmiöön eli oppivelvollisuuden laajentamisen lakiuudistukseen. Tarkoituksena oli rajata pois muut samanaikaiset yhteiskunnalliset sekä koulutuspoliittiset tekijät, kuten koronapandemia, Ukrainan sota tai ammatillisen koulutuksen reformi, jotka olisivat voineet sekoittaa tutkittavan ilmiön tarkasteluun. Tässä tutkimuksessa kaikki haastattelut toteutettiin samojen haastattelukysymysten avulla, kaikki haastattelujen äänitykset tallennettiin hyvänlaatuisina sekä litterointi ja tutkimusaineisto käsiteltiin samalla tavalla jokaisen haastattelun osalta. Siten voidaan todeta tämän tutkimuksen luotettavuuden olevan ainakin niiltä kohdin luotettava. Toisen tutkijan mielipide olisi voinut lisätä luotettavuutta, koska yhden tutkijan varassa aineiston analysoinnissa on voinut jäädä jotain oleellista huomioida.

Uskottavuutta Juuti ja Puusa (2020b) kuvaavat siten, että lukijakunta voi hyväksyä ja luottaa, että tutkimustulokset ovat tosia ja että tutkimuksen aineisto on asianmukaisesti ja huolellisesti kerätty ja analysoitu. Tämän tutkimuksen etenemistä pyrittiin kuvaamaan mahdollisimman tarkasti ja läpinäkyvästi koko tutkimusprosessin ajan. Varto (2011) korostaa tutkimuksen menetelmällisen kulun kuvauksen selkeyttä, jopa arkipäiväisyyttä, jotta tutkimuksen lukija voi varmuudella seurata miten tutkija on päätenyt tutkimuksen tuloksiin.

Tutkimusaineistoa käsiteltiin ja säilytettiin koko tutkimuksen ajan luottamuksellisesti sekä tietoturvallisesti ja tutkittavien tiedot pysyivät ainoastaan tutkijan tiedossa, joka on hyvän tieteellisen käytännön mukaista (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tutkittavien anonymiteetti turvataan tutkimusraportissa niin, että tutkittavien nimien sijaan heistä käytetään pseudonyymejä (Opo 1, Opo 2 jne.). Litterointi suoritettiin sanatarkasti, mutta tietyt tiedot muokattiin tai jätettiin pois, mikäli tiedoista olisi mahdollisesti voinut tunnistaa tutkittavan tai hänen työpaikkansa. Aineistoesimerkeissä on käytetty muutoksia esimerkiksi ”oppilaitos”, ”kaupungissani”, jotta tutkittavien anonymiteetti ei vaarantuisi ja jotta ei luotaisi kuvaa, että jonkun alan opiskelijat olisivat erilaisia tai eriarvoisia kuin jonkin toisen alan opiskelijat.

Lähteet

- Ahonen, S. (2021). Kiistelty oppivelvollisuus. Teoksessa J. Sääntti (toim.) *Koulu ja menneisyys. Koulutuksen ja kasvatuksen historian seuran vuosikirja 2021: Oppivelvollisuus 100 vuotta.* (8–37). Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura. 8–37.
- Alanen, P. (2021). Oppivelvollisuuskoulu yhteiskunnallisten viiteongelmien ratkaisukeinona. Teoksessa J. Sääntti (toim.) *Koulu ja menneisyys. Koulutuksen ja kasvatuksen historian seuran vuosikirja 2021: Oppivelvollisuus 100 vuotta.* (66–97). Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.
- Branimir, Š., Babarović, T., & Šverko, I. (2019). Values and Life Role Salience and Their Assessment in Career Counselling. In J.A. Athanasou, & H.N. Perera (Eds.) *International Handbook of Career Guidance* (2nd ed., pp 639–719). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-25153-6_32
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). *The qualitative content analysis process.* *Journal on Advanced Nursing* 62 (1), 107-115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Euroguidance, (2024). *Guidance systems and practice. National guidance systems. Guidance System in Denmark.* Euroguidance. <https://euroguidance.eu/guidance-systems-and-practice/national-guidance-systems/guidance-system-in-denmark>
- Granbom-Herranen, L. (2021). Oppivelvollisuus vai oppioikeus? Teoksessa J. Sääntti (toim.) *Koulu ja menneisyys. Koulutuksen ja kasvatuksen historian seuran vuosikirja 2021: Oppivelvollisuus 100 vuotta.* (130–153). Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.
- Hallituksen esitys 54/2022. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.* Finlex. <https://www.finlex.fi/api/media/government-proposal/18586/mainPdf/main.pdf?timestamp=2022-04-21T00%3A00%3A00.000Z>
- Harjula, S., Helander, J., Humalisto, N., Jänkälä, J-P., Kaila, E., Kalalahti, M., Lauronen, T., Malander, S., Murto, V., Pukkila, P., Tyni, K., Varjo, J., & Vilkmán, M. (2024). Esi-puhe. Teoksessa J. Varjo, J. Helander, M. Kalalahti, & V. Murto (toim.) *Elontila. Elinikäisen ohjauksen kansallinen arviointi 2023–2024. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2024:42.* Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-774-8>

- Harjula, S., Kalalahti, M., & Varjo, J. (2021). Ääniä opinto- ja uraohjauksen kansallisella kentällä – ohjauksen kehittämistä koskevien argumenttien analyysi. *Kasvatus*, 52 (3), 269–281.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2004). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Honkanen, E., (2006). *Opinto-ohjaus ja erityisopetus. Asiakirja- ja haastattelututkimus opetussuunnitelman perusteiden mukaisesta opinto-ohjauksesta ammatillisessa erityisopetuksessa*. [Väitöskirja, Hämeen ammattikorkeakoulu]. Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Honkanen, E., & Suomala, A. (2009). *Oppilashuollon käsikirja*. Tammi.
- Hotulainen, R., Vasalampi, K., Asikainen, M., Heiskala, L., Kanerva, S., Kiuru, N., Lingren, E., Mikkola, E., Oinas, S., Rämä, I., Sinkkonen, R., Turnkkari, M., Viita, M., & Virtanen, T. (2024). *Perusopetuksen poissaolojen ja niihin annetun tuen vaikutukset koulunkäyntiin: Tutkimushankkeen loppuraportti*. Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskus HEA. <http://hdl.handle.net/10138/578593> (luettu 1.5.2025)
- Humalisto, N., Kalalahti, M., Malander, S., Tyni, K., & Vilkmann, M. (2024). Elinikäisen ohjauksen tilannekuva. Teoksessa J. Varjo, J. Helander, M. Kalalahti, & V. Murto (toim.) *Elinikäisen ohjauksen kansallinen arviointi 2023–2024. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2024:42*. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-774-8>
- Huusko, M., & Paloniemi, S. (2006). Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus*, 37 (2), 162—173.
- Jahnukainen, M. (2021). Erityisopetus ja oppivelvollisuus. Teoksessa J. Sääntti (toim.) *Koulu ja menneisyys. Koulutuksen ja kasvatuksen historian seuran vuosikirja 2021: Oppivelvollisuus 100 vuotta*. (38–65). Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.
- Jokio, K., Myllykoski-Laine, S., Seppälä, S., Marjanen, J., Nousiainen, S., Bodö, Å., Honkala, A.m., Ikola, P., Kalalahti, M., Killakoski, T., Lehtinen, T.-M., Liiten, J., Rovio, M., Sinisalo, A., & Tilli, V. (2024). *Opinto-ohjauksen uusien muotojen arvioinnin loppuraportti*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi). https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_2524.pdf (luettu 30.4.2025)
- Juuti, P., & Puusa, A. (2020a). Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.

- Juuti, P., & Puusa, A. (2020b). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy, luku V.
- Katajisto, M. (2023). *Voimat kehiin! Yhdeksäsluokkalaisten ja opinto-ohjaajien kokemuksia vahvuusperustaisesta ohjauksesta*. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 357. [Väitöskirja, Lapin yliopisto]. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-366-2> (luettu 14.3.2025)
- Kauppinen, T. (2010). *Ohjauksen haasteiden äärellä. Opintojen ohjauksen kehittämisraportti. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 51*. Turun ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-216-123-9>. (luettu 20.11.2024)
- Kettunen, J., Lee, J., & Vuorinen, R. (2020). *Exploring Finnish Guidance Counselors' Conceptions of Career Management Skills*. SAGE Open, 10(4). <https://doi.org/10.1177/2158244020968778> (luettu 23.4.2025)
- Kettunen, J., Ruusuvirta-Uuksulainen, O., Rautopuro, J., Vuorinen, R., & Piirilä, E. (2023). *Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen määrällinen saataavuus ja riittävyys. Raportteja ja työpapereita 1*. Jyväskylän yliopisto, koulutuksen tutkimuslaitos. <https://doi.org/10.17011/ktl-rt/1> (luettu 23.4.2025)
- Koski, E. (2015). *Oppilaanohjauksen syntyvaiheet*. Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Lairio, M., Puukari, S., & Nissilä, P. (2001). Ohjauksen teoreettinen perusta. Teoksessa M. Lairio, & S. Puukari (toim.) *Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä*. (41–68). Koulutuksen tutkimuslaitos Jyväskylän yliopisto.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Finlex. Saatavilla: https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2017/531#chp_1__sec_2__heading
- Marjokorpi, A. (2022). *Hyvänen aika, mistä tässä on kyse? Diskurssianalyysi perusopetuksen oppilaanohjaajien puheesta koskien oppilaan oppimisen arviointia oppilaanohjauksessa*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9002-2>
- Murphy, J. J. (2022). *Solution-focused counseling in schools*. American Counseling Association. Fourth edition. John Wiley & Sons. Saatavilla: https://books.google.fi/books?id=sPOKE-AAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=fi&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

- Nissilä, P. (2013). *Yksilölliset työn määrittelyt oppilaanohjauksessa*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 471. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5239-6>.
- Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, A., Nyholm, N., Siniharju, M., & Svedlin, R. (2002). *Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Arviointi 8/2002*. Opetushallitus.
- Onnismaa, J. (2007). *Ohjaus ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta*. Gaudeamus
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020). *Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-879-3>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021). *Oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpano: Seurantasuunnitelma 2021–2024. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:45*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-886-1> (luettu 30.4.2025)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (N.d.). *Hankkeet ja säädösvalmistelu. Päättäneitä hankkeita. Oppivelvollisuuden laajentaminen. Opinto-ohjauksen kehittäminen*. <https://okm.fi/opinto-ohjauksen-kehittaminen> (luettu 4.11.2024)
- Opetushallitus (2022). *Opiskeluhuollon keskeiset periaatteet ja tavoitteet sekä opiskeluhoitosuunnitelman laatiminen ammatillisessa koulutuksessa*. OPH-4609-2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/maaraykset/liite/883c6544-be6e-4ba2-b3e1-970f9c20dd14> (luettu 30.4.2025)
- Opetushallitus (2023). *Hyvän ohjauksen kriteerit perusopetukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Hyv%C3%A4n%20ohjauksen%20kriteerit_0.pdf (luettu 23.1.2024)
- Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. Finlex. Saatavilla: https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2020/1214#chp_1__sec_2__heading
- Peavy, R.V. (1999). *Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön*. Suom. P. Auvinen. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8877-7>
- Peavy, R.V. (2000). *A Sociodynamic perspective for Counselling. Australian Journal of Career Development. Volume 9, Issue 1, 17–24*. Saatavilla: <https://doi.org/10.1177/103841620000900101>
- Pursiainen, S. (2016). *Uudistuva opettajuus ja yksilölliset opintopolut toisen asteen nuorten ammatillisessa peruskoulutuksessa*. Suomen ISBN-Keskus, Kansalliskirjasto

- Syrjäläinen, E., Eronen, A., & Värri, V-M. (2007). Johdanto. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen, & V-M. Värri (toim.) *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*. (7–11). Tampere University Press.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2015). *Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen. Opas 36 | 2015*. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-292-8> (luettu 1.5.2025)
- Toikka, I., & Mustonen, H. (2011). Opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa H. Kasurinen, E. Merimaa, & J. Pirttiniemi (toim.) *OPO. Opinto-ohjaajan käsikirja. Oppaat ja käsikirjat 2011:3*. (138–150). Opetushallitus.
- Tuckman, B.W., & Harper, B.E. (2012). *Conducting Educational Research*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. 6th edition.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen lautakunta (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Saatavilla: <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk> (luettu 5.5.2025)
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (2021). *Ammatillisen koulutuksen reformi 2021. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 2/2021*. Valtiontalouden tarkastusvirasto. <http://urn.fi/urn:isbn:978-952-499-501-6>
- Varto, J. (2011). Miksi miettiä metodologioita? Teoksessa K. Holma, & K. Mälkki (toim.) *Tutkimusmatkalla. Metodologia, teoria ja filosofia kasvatustutkimuksessa*. (13–24). Gaudeamus Helsinki University Press.
- Zaher, H. (2019). Career Development of Refugees. In J.A. Athanasou, & H.N. Perera (Eds.) *International Handbook of Career Guidance* (2nd ed., pp. 359-384). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-25153-6_32

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

Teemat:

1. Miten lakiuudistus näkyy opinto-ohjaajan työssä?
2. Mitkä lakiuudistukset edistävät opinto-ohjaajan työtä?
3. Millaisia haasteita lakiuudistus on tuonut opinto-ohjaajan työhön?

1. Opinto-ohjaajan tausta

- Koulutustaustasi? Oletko pätevä oppilaanohjaaja?
- Työkokemuksesi oppilaanohjaajana? ammatillisessa?
- Toimitko pää- vai sivutoimisena oppilaanohjaajana? (opo tuntien määrä?)
- Ohjattavien määrä?

2. Opinto-ohjaajan työnkuva

- Kerro lakiuudistuksen vaikutuksesta omaan työnkuvaasi?
- Millaiset henkilökohtaiset tavoitteet sinulla on opinto-ohjaajana? Vastaavatko ne yleisiä opinto-ohjaajan tavoitteita?
- Millaisia reunaehdotuksia työssäsi nyt on?
- Tunnetko työsi ja työnkuvasi rajapinnat? Pystytkö rajaamaan työtehtäviäsi oman työkenttäsi rajojen sisään?

3. Opinto-ohjauksen työn sisältö

- Mikä on mielestäsi keskeisintä työssäsi?
- Millaista ohjausta opiskelijasi tarvitsevat?
- Miten lakiuudistus näkyy arjessa; näkykö jotenkin esim. oppilaiden kanssa tehtävässä työssä?
- Millä tavalla jaat työaikasi lain säättämien asioiden suhteen? Mistä työpäiväsi ja työviikkosi koostuu?
- Koetko, että kohdallasi toteutuu oppilaan oikeus saada henkilökohtaista ja pienryhmäohjausta? Koetko että pystyt kohtaamaan nuoret kiireettömästi?

4. Lakimuutoksen hyödyt ja haitat

- Mitä hyötyä/etuja sinusta on ollut lakiuudistuksesta oman työsi kannalta?
- Mitä haasteita lakiuudistus on tuonut työhösi? Kuinka paljon ne kuormittavat? Miltä muutos vaikuttaa suhteessa aikaisempaan?
- Millaisiin opinto-ohjauksen kehittämishankkeisiin tai koulutuksiin olet osallistunut? Onko niistä ollut kohdallasi hyötyä? Millaista? Oliko kehittämisohjelma riittävä?
- Millä tavalla lakimuutos näkyy työhön liittyvissä resursseissa? Koetko resurssit riittäviksi? (ohjattavien määrä, työntekijämitoitus, aika henkilökohtaiseen ohjaukseen, tukea työhön, sen tekemiseen ja kehittämiseen (koulutukset, kollegat, esihenkilöt yms.)

5. Vapaa sana

Liite 2. Tietosuojailmoitus

Tietosuojailmoitus

1 (3)

EU:n yleinen tietosuoja-asetus,
artiklat 13 ja 14

1. Rekisterin nimi	Opinto-ohjaajien kokemuksia ja käsityksiä heidän työnkuvastaan ja työn sisällöstä ja niiden muutoksista oppivelvollisuuden laajenemisen myötä.
2. Rekisterinpitäjä	Emilia Laine, [REDACTED]
3. Vastuuhenkilön yhteystiedot	Emilia Laine, [REDACTED]
4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot	Emilia Laine, [REDACTED]
5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Tutkimuksessa haastatellaan varsinaissuomalaisissa ammatillisissa oppilaitoksissa työskenteleviä opinto-ohjaajia ja selvitetään heidän näkemyksiä ja kokemuksia heidän työnkuvastaan, heidän työnsä sisällöstä ja työn mahdollisista muutoksista oppivelvollisuuden laajenemisen myötä. Tutkimuksessa kerätään myös taustatietoina haastateltavan koulutus- ja työkokemustietoja. Verkkosivuilta saatuja työ sähköpostiosoitteita tai työpuhelinnumeroita käytetään haastattelukutsun lähettämiseen. Haastattelussa kerätään tietoa opinto-ohjaajien näkemyksistä ja kokemuksista esimerkiksi heidän työnsä sisällöstä, työtehtävistä ja -tavoitteista sekä työhön liittyvistä resursseista.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on</p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)</p> <p>☒ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ muu mikä _____</p>
6. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	<p>Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja:</p> <p>Sähköpostiosoite, koulutustausta, työkokemus, näkemyksiä ja kokemuksia oppilaanohjaajan työstä.</p>

7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Henkilötietoja ei luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.
8. Tiedot tietojen siir- rosta kolmansiin mai- hin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.
9. Henkilötietojen säilyt- tämisäika tai sen määrittämisen kriteerit	<p>Haastattelunauhoitteista kirjoitetaan tekstitiedostot. Samalla tutkimustieto anonymisoidaan, jolloin tiedostoon ei jää suoria henkilötietoja. Haastattelunauhoitteet poistetaan tietoturvallisesti. Henkilötietoja säilytetään enintään 31.03.2025 asti, jonka jälkeen käsitellään ainoastaan anonymisoitua aineistoa.</p> <p>Anonymisoitu tutkimusaineisto (koulutustausta, työkokemus ja haastatteluvastaukset) säilytetään pysyvästi. Litteroidut ja anonymisoidut haastatteluaineistot arkistoidaan tietoturvallisesti myöhempää tutkimuskäyttöä varten vastaavan tutkijan henkilökohtaiselle tietokoneelle, johon muilla ei ole pääsyä.</p>
10. Rekisteröidyn oikeudet	<p>Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää tai vaikeuttaa käsittelyä.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle. Yhteyshenkilö rekisteröidyn oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvissä asioissa on Turun yliopiston tietosuojavastaava, yhteystiedot ilmoituksen alussa.</p>

11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Sähköpostiosoitteet sekä työpuhelinnumerot haastattelukutsujen lähettämistä varten on kerätty eri Varsinais-Suomen kuntien ja koulujen verkkosivuilta. Muut tiedot kerätään suoraan haastatteluihin ja tutkimukseen osallistuvilta. Yhteystietoja tullaan säilyttämään erillään tutkimusaineistosta ja ne poistetaan aineistonkeruun jälkeen viimeistään 31.3.2025.
12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.